

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lahden
alueen aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajien
kokemuksia toiminnan tavoitteiden
toteutumisesta

Heli Klinga

Opinnäytetyö, syksy 2009

Diakonia-ammattikorkeakoulu/

Lahden ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala

Hoitotyön koulutusohjelma

Terveydenhoitotyön

suuntautumisvaihtoehto

Terveydenhoitaja(AMK)

TIIVISTELMÄ

Heli Klinga. Diakonia- ammattikorkeakoulu/ Lahden ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysala. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lahden alueen aamu ja iltapäivätoiminnan ohjaajien kokemuksia toiminnan tavoitteiden toteutumisesta. Syksy 2009. 53 s., 7 liitettä

Aamu- ja iltapäivätoiminta on tärkeä osa pienten koululaisten arkipäivää, sillä se ehkäisee lasten syrjäytymistä ja antaa heille turvallisen iltapäivän. Mannerheimin Lastensuojeluliitto järjestää Lahdessa aamu- ja iltapäivätoimintaa ensimmäisten luokkien oppilaille. Ohjaajat tekevät huomionarvoista työtä koulun ja perheen ohella lasten parissa.

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajien kokemuksia siitä, miten toiminnan tavoitteet toteutuvat heidän toimipisteissään. Tavoitteena oli selvittää, miten tavoitteet toteutuvat, miten ohjaajat arvioivat itseään työssään ja mitä kehitettävää toiminnassa on ohjaajien mielestä.

Aineisto kerättiin haastattelemalla viittä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lahden alueen aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajaa keväällä 2009. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina haastatteluina, joiden kysymykset laadittiin tavoitteiden perusteella. Näissä tavoitteissa painottuu lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi sekä yhteistyö kodin ja koulun kanssa.

Aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä, jossa muodostettiin ala- ja yläkategorioita aineistosta. Siinä ja tutkimuksen viitekehyksessä käytettiin apuna opetusministeriön vuonna 2009 tekemää valtakunnallista selvitystä aamu- ja iltapäivätoiminnan tilasta.

Tutkimus osoitti, että ohjaajilla on merkitystä lasten kasvussa ja kehityksessä koulun ja kodin ohella. Tulokset olivat melko yhteneväisiä valtakunnallisen selvityksen kanssa.

Tuloksista voidaan päätellä, että ohjaajat ovat pääosin tyytyväisiä tavoitteiden toteutumiseen ja omaan työhönsä. Joissain toimipisteissä tavoitteet toteutuivat toisia paremmin. Myös ulkopuolisten tahojen kiinnostus toimintaa kohtaan oli suurempaa joillain alueilla.

Kehityskohteina nähtiin yhteistyö kodin ja koulun kanssa ja toiminnan tilat. Mannerheimin Lastensuojeluliitolta toivottiin erityislapsiaiheista ja yhteistyöhön liittyvää koulutusta. Omina kehityskohteinaan moni ohjaaja näki erityislapset. Vahvuutena monet kokivat lasten kanssa olemisen.

Avainsanat: iltapäivätoiminta, aamupäivätoiminta, tavoitteet, sisältö, erityisoppilas, tutkimus, kvalitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Heli Klinga.

Autumn 2009, 53 pages, 7 appendices.

Heli Klinga

Autumn 2009, 57 pages, 8 appendices.

The experiences of the supervisors of Mannerheim League For Child Welfare in the area of Lahti of the fulfilment of the goals of the program.

Diaconia University of Applied Sciences/Lahti University of Applied Sciences, Faculty of Social and Health Care, Degree Programme in Nursing, Specialization in Health Care, Nurse, Public Health Nurse.

The objective of this study was to survey the goals of the morning and afternoon activities from the employees' of Mannerheim League of Child Welfare. The objective was also to survey how the employees are estimating themselves in their work and how they think the goals are achieved.

This paper deals with morning and afternoon activities, its goals and content. They were used in the survey of the state of the morning and afternoon activities. That survey was national.

This study was conducted with the help of interviews. Five morning and afternoon activities employees from Mannerheim League for Child Welfare in Lahti were interviewed. It is the largest child welfare organization in Finland. Its purpose is to increase the wellbeing of children and their families.

The material was analysed with a content analysis. The results indicate that the employees of the morning and afternoon activities have various knowhow for work with children. The employees were fairly pleased with the fulfillment of the goals of the morning and afternoon activities.

The most usual strength of the employees of the morning and afternoon activities was being with the children. The most usual weakness was when working with children with special needs. The employees felt that the cooperation between homes and schools and the premises were the weaknesses of the morning and afternoon activities.

Key words: morning and afternoon activities for children, targets, content, child with special needs, study, content study

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	6
2. AAMU - JA ILTAPÄIVÄTOIMINTA	8
2.1 Aamu- ja iltapäivätoiminnan sisältö	8
2.2 Aamu- ja iltapäivätoiminnan yleiset tavoitteet	11
2.2.1 Kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen	11
2.2.2 Tunne-elämän ja sosiaalisen kehityksen tukeminen	14
2.2.3 Eettisen kasvun tukeminen	15
2.2.4 Osallisuuden edistäminen, tasa-arvon lisääminen ja syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen	16
2.4 Aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajien koulutus	16
2.5 Aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajien toiminnan suunnittelu, arviointi ja dokumentointi	18
3. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT	20
3.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat	20
3.2 Tutkimuksen kohderyhmä	20
4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA AINEISTONKERUUMENETELMÄ	21
4.1 Aineistonkeruumenetelmä	21
4.3 Aineiston analysointi	22
5. TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	24
5.1 Yleistä tuloksista	24
5.2 Kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen	24
5.3 Tunne-elämän ja sosiaalisen kehityksen tukeminen	26
5.4 Eettisen kasvun tukeminen	29
5.5 Osallisuuden edistäminen, tasa-arvon lisääminen ja syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen	31

5.6	Ohjaajien vahvuudet, kehittämiskohteet ja toiminnassa kehitettävät asiat	34
5.7	Tavoitteiden huomiointi aamu- ja iltapäivätoiminnan sisällössä ja koulutusehdotukset Mannerheimin Lastensuojeluliiton aamu- ja iltapäivätoiminnalle	35
6.	POHDINTA	37
6.1	Tutkimuksen luotettavuus	37
6.2	Tutkimuksen eettisyys	38
6.3	Johtopäätökset ja jatkotutkimus haasteet	39
7	LÄHTEET	42
8	LIITTEET	46
	LIITE 1. Haastattelukysymykset	
	LIITE 2. Yhteenveto abstrahoinnista	
	LIITE 3. Kodin kasvatustyön tukeminen	
	LIITE 4. Koulun kasvatustyön tukeminen, esimerkki	
	LIITE 5. Tunne- elämän ja sosiaalisen kehityksen tukeminen	
	LIITE 6. Eettisen kasvun tukeminen	
	LIITE 7. Osallisuuden edistäminen, tasa-arvon lisääminen ja syrjäytymisen ennaltaehkäisy	

JOHDANTO

Viime aikoina on puhuttu runsaasti lasten ja nuorten yksinäisyydestä ja syrjäytymisestä ja niistä aiheutuvista ongelmista. Pienet koululaiset eivät ole kyllin kypsiä olemaan pitkiä aikoja yksinään. Silti koulu loppuu ensimmäisillä luokilla aikaisin ja vanhemmat ovat siihen aikaan usein töissä. Esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten puhelimeen tulee runsaimmin soittoja yksinäisiltä 7–12-vuotiailta heti linjojen avauduttua kello 14 (Kalland & Suomi 2009).

Onneksi tällä hetkellä jopa 97 prosenttia Manner-Suomen kunnista järjestää aamu- ja iltapäivätoimintaa. Toiminnassa on mukana yli 7 000 ohjaajaa ja noin 45 000 lasta. (Opetushallitus 31.7.2009.) Ensimmäisen luokan oppilaita näistä on 48 prosenttia, toisen luokan oppilaita 27,3 prosenttia ja erityisopetukseen siirrettyjä 3–9- luokkalaisia 4,7 prosenttia (Iivonen 2009, 10).

Aamu- ja iltapäivätoiminnalla tarkoitetaan pienille koululaisille tai muuten erityistä huomiota vaativille lapsille järjestettyä ohjattua toimintaa, joka tapahtuu ennen koulun alkua ja koulun jälkeen. Käytännössä tämä tarkoittaa ensimmäisen ja toisen luokan oppilaita ja 3–6- luokkalaisia erityisoppilaita. Toiminta antaa lapsille mahdollisuuden turvallisiin ja positiivisiin suhteisiin ryhmän aikuisten ja toisten lasten kanssa sekä mahdollistaa levon ja erilaiset harrastukset. (Uoti teoksessa Rajala 2004, 9.)

Mannerheimin Lastensuojeluliitto järjestää Lahden alueella projektimuotoisesti aamu- ja iltapäivätoimintaa. Vuosittain mukana on noin 150 lasta ja heitä oli ohjaamassa tutkimuksenteko hetkellä yhteensä 11 ohjaajaa. Mannerheimin Lastensuojeluliitto järjestää toimintaa viidessä eri toimipisteessä Lahden alueella. Näitä ovat: Harju, Jalkaranta, Kivimaa, Myllypohja ja Möysä. Jalkarannan toimipiste on ainoa, joka järjestää aamupäivätoimintaa Lahdessa. Kerhot ovat avoinna arkisin klo: 11–16.30, Jalkarannassa aamupäivätoimintaa on lisäksi klo: 8-10. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2009.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton aamu- ja iltapäivätoimintaan voivat osallistua ensimmäisen ja toisen luokan oppilaat. Lisäksi jos tarvetta on ja ryhmissä on tilaa, niin toimintaan voivat osallistua myös 3. – 6. luokan oppilaat. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2009, Lahti.)

Aamu- ja iltapäivätoimintaa ohjaavat tavoitteet, jotka on laatinut Opetushallitus. Niissä painottuu lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi ja kasvatuksen yhtenäisyys kodin ja koulun kanssa.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa ohjaajien kokemuksia aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteiden toteutumisesta. Lisäksi tarkoituksena on selvittää ohjaajien vahvuuksia ja omia kehitystarpeita toiminnassa sekä toiminnan kehityskohteita. Aamu- ja iltapäivätoimintaa on tutkittu aiemmin samasta näkökulmasta, mutta Lahden alueen ohjaajilta ei ole aiheesta kysytty.

Tavoitteena on tuoda ilmi mahdollisia kehityskohteita aamu- ja iltapäivätoiminnassa tavoitteiden suhteen. Tarkoituksena on, että tuloksia voitaisiin hyödyntää aamu- ja iltapäivätoiminnassa ja ohjaajien koulutusta kehitettäessä.

2. AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINTA

2.1 Aamu- ja iltapäivätoiminnan sisältö

Aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestetään yleensä klo: 7–17 välisenä aikana. Valtionosuus tästä vuodessa on 570 tuntia lasta kohden, joka tekee noin kolme tuntia päivässä kuluvan vuoden aikana (Aamu- ja iltapäivätoiminnan käsikirja 2004, s.27).

Pulkkinen(2005) kuitenkin kritisoi onko kolme tuntia päivässä tarpeeksi pienimmille koululaisille. Se voi hänen mukaansa tarkoittaa, että lapsi joutuu silti olemaan yksin osan aikaa iltapäivästä. Pulkkinen ehdottaakin käyttöön niin sanottua kokonaiskoulupäivää, jolloin lapset olisivat koulussa joka päivä kello 9-15 tunnin ruokatauolla ja aamu- ja iltapäiviksi olisi ohjattua toimintaa tarjolla. (Bardy ym 2002, s. 265-266.)

Pulkkisen ja Launosen(2005) valtakunnallisessa hankkeessa toteutettiin kokonaiskoulupäiväprojektia neljällä paikkakunnalla syksystä 2002 kevääseen 2005. Selvisi, että muillakin kuin ensimmäisten luokkien oppilaille olisi tarvetta aamu- ja iltapäivätoimintaan. Selvisi myös, että koulun järjestämä oppituntien ulkopuolinen toiminta vähensi oppilaiden yksinoloa ja paransi heidän opiskeluintoaan sekä lisäsi kouluviihtyvyyttä. (Pulkkinen & Launonen 2005, s. 9-10, 232- 235.)

Aamu- ja iltapäivätoiminnan sisällössä leikki, luova toiminta, myönteiset elämykset ja tavoitteelliset harrastukset sekä muu kehitystä tukeva toiminta ovat huomionarvoisia (Uoti teoksessa Rajala 2004, 11). Leikeissä pitäisi ottaa huomioon lapsien toiveet. Toiminnassa tulisi myös hyväksyä, etteivät kaikki lapset innostu kaikista leikeistä tai kilpailuista (Ahtisaari ym.1999, 86.) Leikki on tärkeää lapsen minäkäsityksen muodostumisessa. Se auttaa lasta harjoittelemaan yhteistoimintaa. Mielikuvitusleikkien visiointi harjoittaa lasta lisäksi ihmisten välisten suhteiden tutkimisessa ja oppimis- ja työsuorituksissa. Ihmisten välisten suhteiden pohdinta puolestaan auttaa lasta ymmärtämään

oman kulttuurinsa monimuotoisuutta. (Hintikka, Helenius & Vähänen, 2004, 4546, 52.)

Myös tiloissa tulee huomioida lasten leikkiminen, kulttuurin tuottaminen ja oppiminen. Leikkiminen on myös oppimista ja lapsilla tulee olla tilaa leikkiä ja välineitä leikin toteuttamiseen. (Suomu, Erkama & Havu 2005, 27.) Tilaa pitäisikin antaa niin lasten omalle leikille kuin ohjatulle toiminnalle (Haapkylä & Suomu 2005, 38).

Liikunta on tärkeää lapsen hyvinvoinnin kannalta pitkän koulussa istumisen jälkeen. Sitä pitäisikin järjestää niin, että se antaa lapsille onnistumisen kokemuksia, lisää sosiaalista vuorovaikutusta ja lasten luottamusta omiin kykyihinsä. (Pulli, 2001, 24). Ulkoleikit myös mahdollistavat lapsille koko kehon hallinnan (Hintikka ym. 2004, 53). Käyttäytymis- ja pelisäännöistä sovitaan myös liikunnan osalta yhdessä toimintaan osallistuvien lasten kanssa (Aamu- ja iltapäivätoiminnan käsikirja 2004, 37).

Liikunnan vastapainona pieni koululainen tarvitsee terveellistä välipalaa koulun jälkeen. Välipalan hankkimistapa vaihtelee ohjaajan tuomista ja tekemistä välipaloista koulun tai päiväkodin keittiöstä tuotuihin välipaloihin (Suomu ym. 2005, 19). Vanhempien tulisi kertoa allergioista ja muista rajoitteista välipalan vuoksi (Aamu- ja iltapäivätoiminnan käsikirja 2004, 46). Välipalan nauttimisella on myös kasvatuksellinen ja terveyttä edistävä merkitys. Sen yhteydessä tulisikin kiinnittää huomiota lasten terveellisiin ruokatottumuksiin, ruokailuhetken rauhoittamiseen ja hyviin pöytätapoihin. (Iivonen, 2009, 79.)

Koulupäivän jälkeen lapsi kaipaa myös lepoa ja rauhoittumista koulupäivän hälinän jälkeen jaksakseen keskittyä iltapäivän toimintoihin. Lapselle tulisikin turvata rauhallinen hetki, jolloin hän voi kuunnella satua, lukea kirjaa tai vain loikoilla rauhassa. (Suomu ym. 2005, 19.) Tiloissa pitäisikin olla paikka myös lasten lepoa varten (Koivula teoksessa Rajala 2004, 84).

Aamu- ja iltapäivätoiminnan sisältöön voivat osallaan liittyä myös tiedolliset aihepiirit, taiteen perusopetus ja tarvittaessa myös koulutöiden tekeminen.

Vanhempien kanssa tulee sopia läksyjen teosta. (Uoti ja Koivula teoksessa Rajala 2004, 11, 82.) Vanhempien kanssa sovitaan myös siitä, kuka lapsen hakee toiminnasta. Koteihin toimitetaan lisäksi lukujärjestykset aamu- ja iltapäivätoiminnasta, joista ilmenevät toiminnan alkamis- ja päättymisajat sekä välipala- ajat. (Aamu- ja iltapäivätoiminnan käsikirja 2004, 37,47.)

Turvallisuuden merkitystä korostetaan toiminnan tavoitteissa. Fyysinen toimintaympäristö on keskeinen turvallisuuden toteuttamisessa. Olisikin tarkoituksenmukaista, että toiminnan tilat olisivat koulun yhteydessä. Myös toiminnan tilojen ja tarvikkeiden tulee olla turvallisia. (Uoti teoksessa Rajala 2004, 60.)

Turvallisuuden tunnetta lisäävät myös riittävän pienet ryhmät. Ryhmän koolla on väliä, sillä pienemmässä ryhmässä on helpompi estää kiusaaminen ja muu väkivalta. (Uoti teoksessa Rajala 2004, 60-61.) Turvallisuuden kannalta myös selkeät pelisäännöt ja rajojen asettaminen ovat tärkeitä. Lasten kehitystaso tulee huomioida rajoissa. (Suomu ym. 2005, 29.) Lapset voidaan myös ottaa mukaan laatimaan yhteisiä pelisääntöjä, jolloin he ymmärtävät ne paremmin. Tällöin on hyvä huomioida, että kaikki, joita säännöt koskevat, ovat paikalla niitä tekemässä. Sääntöjen tulee olla myös helposti ymmärrettäviä, jolloin lasten on helpompi myös itse valvoa sääntöjen toteutumista. Tärkeää on erityisesti, että aikuiset ovat johdonmukaisia sääntöjen noudattamisessa, jolloin vältetään aiheuttamasta lapselle turvattomuuden tunnetta. (Haapkylä & Suomu 2005, 25, 27.) On myös hyvä pohtia lasten kanssa miksi säännöt on laadittu ja miksi ne ovat tärkeitä (Suomu ym. 2005, 29). Tämä auttaa lapsia noudattamaan niitä.

Erityisoppilaiden kohdalla tavoitteiden ja toiminnan sisällön lähtökohdat ovat samat kuin muillakin lapsilla. Erityisoppilaat ovat oppilaita, joille ei vammaisuuden, sairauden, kehityksen viivästymisen tai tunne- elämän häiriön tai muun näihin verrattavan syyn vuoksi voi antaa tavallista opetusta. Yksilölliset tarpeet otetaan huomioon ja onnistumisen kokemuksia painotetaan. Oppilasta myös kannustetaan omien edellytysten mukaisesti aloitteellisuuteen ja aktiivisuuteen. (Rajala 2007, 4.)

Erityisoppilaiden kohdalla tiloille tulee usein erityisvaatimuksia. He voivat tarvita erityisiä välineitä ja tiloja. Usein onkin tarkoituksenmukaista oppilaiden iän ja kehitystason kannalta, että erityisoppilaat ovat omana ryhmänään. (Koivula teoksessa Rajala 2004, 83.) Erityisoppilaiden aamu- ja iltapäivätoiminta voidaan toteuttaa myös muun toiminnan ohella (Rajala 2007, 5).

2.2 Aamu- ja iltapäivätoiminnan yleiset tavoitteet

Opetushallitus päättää toiminnan tavoitteista ja keskeisimmistä sisällöistä. Kunta hyväksyy näiden pohjalta toimintasuunnitelman jokaiselle vuodelle. (Opetusministeriö 2004.) Kunta on myös vastuussa siitä, että toimintaa järjestetään säädösten mukaan (Opetusministeriö 2009). Toiminnan tulee olla luonnollinen jatkumo varhais- ja esiopetuksen kasvatustehtävälle. Tämän määrittää perusopetuslain 48 §:n 3 momentti. (Pätäri- Rännilä, Varjus, Rinneaho & Sinivuori 2005, 9.)

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteet ovat: Kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen, tunne-elämän ja sosiaalisen kehityksen tukeminen, eettisen kasvun tukeminen sekä osallisuuden edistäminen, tasa-arvon lisääminen ja syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen (Opetushallitus 2004, 4). Näiden lisäksi toiminnan eri järjestäjillä voi olla omia tavoitteitaan toiminnan järjestämisessä.

2.2.1 Kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteissa ilmenee, että on huomionarvoista tukea kasvatusta, jota lapsi saa kotona (Aamu- ja iltapäivätoiminta 2004, 9). Tavoitteena on edistää lapsen suotuista kasvatusympäristöä (Lahden kaupunki, opetustoimi 2007, 2).

Kasvatuksen tukemiseen vaaditaan yhteistyötä vanhempien kanssa. Yhteistyö voi kuitenkin olla melko haastavaa, sillä osa lapsista lähtee esimerkiksi toiminnasta yksin ja ohjaajat eivät välttämättä tapaa vanhempia juuri ollenkaan

(Ahtisaari ym., 1999, 66). Sitoutuminen yhteistyöhön edellyttää keskinäistä luottamusta, kunnioittamista ja tasavertaisuutta. Vanhemmilla on oman lapsensa kasvatusoikeus ja -vastuu. Ammattihenkilöstöllä on puolestaan vastuu tasavertaisen yhteistyön ja kasvatuskumppanuuden lähtökohtien sujumisesta. (Stakes, 2005, 31.) Yhteinen vastuu lapsesta ja mielenkiinto hänen kehitystään kohtaan lisää lapsen tuntemusta ja auttaa hänen tarpeidensa tunnistamisessa. (Parkkinen teoksessa Rajala 2004, 15).

Vuoden 2009 alussa tutkittiin opetusministeriön toimesta aamu- ja iltapäivätoiminnan lainsäädännön toimivuutta, toiminnan laatua ja muutostarpeita. Tehtyyn kyselyyn vastasi muun muassa yli 2 000 ohjaajaa ja yli 7 000 huoltajaa. Selvityksessä hyödynnettiin myös aiempaa kyselymateriaalia. Kyselyjä tehtiin ympäri Suomea vaihtelevissa ryhmissä. Esimerkiksi Lahden alueelta Mannerheimin Lastensuojeluliitto vastasi palveluntuottajana kysymyksiin. (Iivonen, 2009, 14–15.)

Tämän selvityksen mukaan jopa 75 prosenttia palveluntuottajista koki yhteistyön sujuvan hyvin kotien kanssa. Palveluntuottajilla tarkoitetaan esimerkiksi kuntaa tai yhdistystä. Myönteisinä asioina tuotiin esiin muun muassa kasvatuskumppanuuden toteutuminen ja lapsien hakeminen toiminnasta. Yhteistyö toteutui yleisimmin muun muassa puhelimitse, hakutilanteissa ja erilaisten tiedotteiden muodossa. Kielteisinä asioina palveluntuottajat toivat esiin vanhempien kiinnostumisen puutteen toimintaa kohtaan, joka näkyy muun muassa siinä, että vanhempainiltoihin osallistuu vain vähän vanhempia. Kehittämisehdotuksina tuli esille muun muassa järjestettyjen tapaamisten lisääminen. (Iivonen, 2009, 43–44.)

Myös koulun kasvatustyön tukeminen on kirjattu aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteisiin (Aamu- ja iltapäivätoiminta 2004, 9). Yhteistyö koulun kanssa on tärkeää yhtenäisen linjan säilyttämiseksi, sillä lapsethan viettävät yhä suuremman osan ajastaan muualla kuin kotona. Kasvatus on siis tärkeää myös kodin ulkopuolella. (Laurinen 1998, 67.) Opetusministeriö toteutti aamu- ja iltapäivätoiminnan arvioinnin vuonna 2008, jossa tutkittiin tyytyväisyyttä aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämiseen ja etsittiin kehityskohteita. Tähän

tutkimukseen osallistui muun muassa 1300 ohjaajaa ympäri Suomea. Ohjaajat olivat sitä mieltä, että koulun kanssa tehtävään yhteistyöhön olisi saatava parannusta (Rajala 2008.)

Opetusministeriön kyselyssä kuntakoordinaattorit totesivat yhteistyön koulun kanssa parantuneen ajan mittaan. Yhteistyötä ei kuitenkaan koettu luontevaksi. Epätietoisuutta oli paljon ja koulun henkilöstön suhtautumisissa oli eroja sekä kouluittain että koulujen sisällä. Suhtautuminen oli myönteisempää kunnan järjestämää toimintaa kohtaan ja yhteistyön koettiin toimivan paremmin, jos toiminnan tilat ovat koulun tiloissa. Tiedonkulussa todettiin olevan paljon kehitettävää ja salassapidosta koettiin aiheutuvan ongelmia. Tiedonkulkua paransi koulunkäyntiavustajan siirtyminen iltapäivisin ohjaajaksi. Yhteiset pelisäännöt koettiin tärkeiksi. (Iivonen, 2009, 46.)

Vastauksissa tuli myös esille toive siitä, että ohjaajat otettaisiin mukaan koulun yhteisiin kokouksiin ja tapahtumiin. Joissain kouluissa toimivat yhteysopettajat koettiin hyväksi käytännöksi. Erityisoppilaisiin kohdistuvat asiat koettiin kehittämiskohteiksi. Myös pääsyä oppilashuoltoryhmien kokouksiin toivottiin. Opetuksellisten ja kasvatuksellisten sisältöjen saattaminen ohjaajien tietoon koettiin tärkeäksi, jotta ohjaajat voisivat tukea koulun tavoitteita näiden sisältöjen pohjalta. Yhteistä täydennyskoulutusta kouluyhteisön kanssa toivottiin myös. (Iivonen, 2009, 46.)

Ohjaajat kokivat vahvuutena sen, että toiminnan tilat olivat yhteydessä kouluun. Myös muun muassa yhteistyö opettajien kanssa ja koulunkäyntiavustajien työskentely toiminnassa sekä opettajien näkeminen päivittäin koettiin vahvuuksina. Heikkouksina puolestaan koettiin eniten tiedonkulku, kiire ja arvostuksen puute (Iivonen, 2009, 48.)

Toimenpide- ehdotuksia annettiin koko kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen -tavoitteelle. Näitä olivat muun muassa se, että aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet tulisi sisällyttää osaksi perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita ja tiedonkulkua olisi parannettava. (Iivonen, 2009, 50.)

2.2.2 Tunne- elämän ja sosiaalisen kehityksen tukeminen

Tunne-elämän ja sosiaalisen kehityksen tukeminen on myös tärkeä tavoite. Ohjaajat voivat tukea tätä tavoitetta luomalla lapsille turvatun iltapäivän ja virikkeellisen ympäristön. (Aamu- ja iltapäivätoiminnan käsikirja 2004, 9).

On esitetty, että minäkäsityksen ja itsetunnon kehityksen herkin aika sijoittuu ikävuosien 6-13 välille. Tällöin lapsen havainto-, arviointi- ja päättelykyky ovat kehittyneet kylliksi ja hänelle tulee runsaasti vertailukohteita aloittaessaan koulunkäynnin. Lisäksi tuolloin lapsi irtautuu kodista ja alkaa saada päivittäin palautetta muilta ihmisiltä (Laine 2005, 33.)

Toisten lasten kanssa toimiessa opetellaan vuorovaikutustaitoja ja omien tunteiden hallintaa. Lasta tulisikin ohjata ilmaisemaan tunteitaan ja oppimaan niiden säätelyä (Opetushallitus, 2004, s.6.) Vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa lapsi oppii muun muassa ongelmanratkaisutaitoja sekä johtamista ja toisten seuraamista. (Howes 1987a, teoksessa Alasuutari ym., 2006, 153).

Ryhmään kuuluminen ja muiden hyväksyntä ovat lapselle tärkeitä. Ryhmä mahdollistaa lasten oman kulttuurin luomisen. Yhteisten sääntöjen ja sopimusten luominen yhdessä ryhmän kesken auttaa lapsia hallitsemaan tunteitaan ja hyväksymään muidenkin lasten oikeudet. Säännöt ja sopimukset luovat myös turvallisen ilmapiirin. (Opetushallitus, 2004, 6.) Lasten turvallisuuden tunne koostuu pitkälti aikuisen asettamista rajoista, opastuksesta ja silmälläpidosta. Tämä turvallisuus edellyttää rakkautta, ruokaa ja rajoja, joista aikuinen on vastuussa. (Uoti teoksessa Rajala 2004, 58.) Jokaisen tulisi kokea tulevansa hyväksytyksi ja olevansa arvostettu ryhmän jäsenenä (Lahden kaupunki 2007, 2). Yhteistoiminta ja tasavertaisuus korostuvatkin lapsiryhmässä (Arajärvi ym. 1992, 40).

Opetusministeriön kyselystä ilmeni, että ryhmäkoot vaihtelevat paljon. Ylisuurissa ryhmissä lasten tunne- elämän ja sosiaalisen kehityksen tukeminen sekä ryhmähengen luominen on vaikeaa. Myös kiusaamista on vaikeampi havaita suuressa ryhmässä. (Iivonen, 2009, 51.)

2.2.3 Eettisen kasvun tukeminen

Eettisen kasvun tukemisessa tulee ottaa huomioon kodin ja koulun säännöt ja sopimukset sekä kodin kasvatuseriaatteet (Launonen teoksessa Rajala 2004,46). Tarkoituksena on opettaa lapsille vastuullisuutta ja vastavuoroisuutta (Lahden kaupunki, opetustoimi, 3).

Erityisesti aikuisen antama hyvä malli on tärkeää eettisen kasvun tukemisessa (Opetushallitus 2004, 7). Lapset oppivatkin moraalialue useimmiten luontevimmin suoraan ympäristön elämäntavasta. Kunnioittava suhtautuminen ja oikeudenmukainen käytös lasta kohtaan ovat moraalin oppimisen kannalta huomionarvoisia. Keskustelut lasten kanssa sekä hyvät perustelut ovat tärkeitä avaimia kasvatuksessa. (Turunen, 2005, 86.) Myös keskinäiset vuorovaikutussuhteet ja eettiset kysymykset, jotka tulevat vastaan arkipäiväisissä tilanteissa, ovat tärkeitä (Opetushallitus 2004, 7).

Toiminnassa lasten huomio tulisi kiinnittää vastuuseen monista asioista: omasta ja toisten hyvinvoinnista sekä toisten hyvinvointiin liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista, omista terveellisistä elämäntavoista, oman käyttäytymisen seurauksista ja tunteista itselle ja toisille. Lisäksi lapsia tulisi ohjata vastuuseen ryhmän toimintaan liittyvissä sopimuksissa ja annettujen ohjeiden noudattamisessa sekä suhtautumisessa ympäristöön ja luontoon. (Opetushallitus 2004, 7.)Tämän tavoitteen kohdalla hyödynnetään ryhmän vuorovaikutusta ja muun muassa tilanteisiin liittyvää keskustelua ja taiteen tarjoamia mahdollisuuksia. Tavoitteena on ilmapiiri, joka edistää ja heijastelee eettisen vastuun, luottamuksen ja huolenpidon arvoja. (Opetushallitus 2004, 7.)

Opetusministeriön selvityksen mukaan eettistä kasvatusta on vaihtelevasti toiminnassa. Monissa paikoissa sitä on mietitty ja se on otettu huomioon toiminnan sisällössä. Joistain vastauksista ilmeni, ettei eettistä kasvatusta ole otettu huomioon toiminnassa. (Iivonen, 2009, 51.)

2.2.4 Osallisuuden edistäminen, tasa-arvon lisääminen ja syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on myös ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää tasa-arvoa, ja hyvinvointia (Aamu- ja iltapäivätoiminnan käsikirja 2004, 9). Tähän tavoitteeseen sisältyy lisäksi osallisuuden edistäminen eli sen, että lapsi kokee tulleen kuulluksi ja hänen on mahdollista osallistua toiminnan suunnitteluun (Opetushallitus 2004, 8).

Jokaisen lapsen oma kehitystaso tulisi huomioida, jotta hänelle voitaisiin antaa sen mukaista ohjausta ja tukea. Myös tyttöjen ja poikien kehityksen erot ja erilaiset tarpeet tulee huomioida. (Opetushallitus 2004, 8.)

Tasa-arvo ja osallisuus ehkäisevät syrjäytymistä. Tarkoituksena on, että syrjäytymistä aiheuttavat tekijät havaittaisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen syrjäytymisen ehkäisyn tukemiseen ja tuen järjestämiseen kiinnitetään huomiota. (Opetushallitus 2004, 8.)

Opetusministeriön kyselystä selvisi, että alle puolet lapsista koki, että heitä kuunnellaan aamu- ja iltapäivätoiminnassa. Toisin sanoen lapset kokivat, että osallisuuden kehittämisessä on vielä tekemistä. Hyvinä asioina lapset kokivat, että toiminnan kautta löytää kavereita ja toiminnassa ylläpidetään ja vahvistetaan kaverisuhteita. (Iivonen, 2009, 51.)

2.3 Aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajien koulutus

Kaikkiaan aamu- ja iltapäivätoimintaryhmissä on mukana noin 7 000 ohjaajaa (Opetushallitus 2009). Vuonna 2008 tehdyn tutkimuksen mukaan ohjaajista oli 94 prosenttia naisia. Ohjaajilla oli tutkimuksen mukaan jonkin verran epäselvyyttä toiminnan vastuukysymyksistä (Rajala 2008.)

Toimiakseen lapsiryhmän ohjaajana on kelpoisuuksina oltava taitoa ja soveltuvuutta. Tämä peruste on voimassa vuoden 2009 heinäkuun loppuun.

(Opetusministeriö 2004.) Tutkimuksen teon hetkellä oli siis vielä ohjaajia, joilla on soveltuvuutta alalle, mutta jotka eivät ole käyneet aamu- ja iltapäiväohjaajien koulutusta.

Heinäkuuhun 2009 asti aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajina voivat toimia tehtävään sopivan tutkinnon ja taidon omaavat henkilöt. Tutkinto voi olla muun muassa korkeakoulututkinto, ammatillinen perustutkinto, ammattitutkinto tai opintoasteen tutkinto (Uoti teoksessa Rajala 2004, 13). Osa kunnista, järjestöt ja seurakunnat ovat tarjonneet täydennyskoulutusta aamu- ja iltapäiväohjaajan tehtävään (Suomu ym. 2005, 13). Myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lahden yksikkö järjestää pienimuotoisia lisäkoulutuksia, kuten ensiapukoulutusta, työn ohessa. Lahdessa kaikilla halukkailla on ollut myös mahdollisuus suorittaa hygieniapassi. (Niuranen 5.1.2009.)

Erilaiset kansanopistot ovat tarjonneet kaikille avointa iltapäivätoiminnan peruskoulutusta. Esimerkiksi Lahden kansanopistossa koulutetaan aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajia. Pääsyvaatimuksina Lahdessa on 18 vuoden ikä ja suoritettu oppivelvollisuus. Valinnassa on eduksi lasten ja nuorten parissa oleva työkokemus. Lahdessa järjestetään myös monimuotokoulutusta aamu- ja iltapäivätoiminnassa työskenteleville ohjaajille, joilla ei vielä ole alan koulutusta. (Lahden kansanopisto.)

Aamu- ja iltapäiväohjaajan ohjaajan ammattitutkinto koostuu neljästä osa-alueesta: Ohjaajan työn lähtökohdat, lapsen kasvun, terveyden ja hyvinvoinnin tukeminen, toiminnan ohjaaminen sekä yhteistyö ja ammatillinen vuorovaikutus. Ammattitaito on valmis, kun kaikki tutkinnonosat on suoritettu hyväksyttävästi näytöissä. (Opetushallitus 2005, 9.)

Ohjaajilta edellytetään tutkinnon lisäksi myös taitoa aistia lapsen tarpeita. Yhteistyökyky lasten vanhempien ja muiden yhteistyötahojen kanssa on myös tärkeää (Vuorinen teoksessa Rajala ym. 2004, 56–57). Taito toimia lasten kanssa onkin tärkeää herkkien ensimmäisten luokkien aikana.

2.4 Aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajat ja toiminnan suunnittelu, arviointi ja dokumentointi

Syksyisin aamu- ja iltapäivätoimintakauden alkaessa ohjaajat laativat toimintasuunnitelman, jonka tulee pohjautua kunnan vastaavaan suunnitelmaan (Suomu ym. 2005, 24). Kunnan toimintasuunnitelmaan tulisi sisältyä muun muassa toiminnan tavoitteet ja laajuus, yhteistyö kotien ja koulun kanssa, sisällölliset painotukset ja aukioloajat. Tarkoituksena on selkeyttää paikallista toimintaa ja sen suunnitelmallisuutta sekä lisätä toiminnan kehittymistä. (Opetusministeriö 2004, 3.)

Kunta voi myös velvoittaa palvelua järjestävän tahon, kuten esimerkiksi yhdistyksen tai yksityisen yrityksen laatimaan oman toimintasuunnitelmansa. Varsinaista velvoitetta ei välttämättä toimintasuunnitelmalle tällöin kuitenkaan ole. (Suomu ym. 2005, 24.) Kunnalla on kuitenkin velvollisuus huolehtia siitä, että toimintaa toteutetaan Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteiden (Opetushallituksen määräys 5/011/2004) mukaan (Palve teoksessa Rajala 2004, 19).

Toiminnan ohjaajien tulee tehdä tuokio-, päivä- viikko- ja kuukausisuunnitelmat sekä vuosisuunnitelma (Opetushallitus 2005, 30). Ohjaajat tekevät nämä suunnitelmat kunnan toimintasuunnitelman pohjalta. Lisäksi henkilökunnan on hyvä keskustella yhteisistä toimintatavoista, ajankäytöstä ja yhteisistä pelisäännöistä. Arkirutiinit sujuvat näin helpommin aamu- ja iltapäivätoiminnassa. (Suomu ym. 2005, 25.)

Suunnittelussa tulee kiinnittää huomiota perheiden toiveisiin, lasten tarpeisiin ja näkökulmiin sekä ohjaajien taitoihin ja kiinnostuksen kohteisiin. Lasten tarpeet ja kiinnostuksen kohteet saadaan parhaiten selville ottamalla lapset mukaan suunnitteluun. Tämä on tärkeää, jotta lapset kokevat mielekkääksi tulla aamu- ja iltapäivätoimintaan. (Suomu ym. 2005, 24- 25.)

Kirjaaminen helpottaa toiminnan arkea. Eri paikoilla on erilaisia dokumentointityylejä päiväkirjoista toimintatilastoihin. Merkitystä on etenkin sillä,

että toiminnan toteutumista arvioidaan. Näin voidaan tarkistaa toiminnan tavoitteita ja tarvittaessa muuttaa toimintasuunnitelmaa. (Suomu ym. 2005, 25.)

Opetusministeriö arvioi ja seuraa toiminnan monipuolisuutta, laatua, kustannuksia ja vaikutuksia lasten tasa-arvoon (Opetusministeriö 2004).

Kunnan tulee arvioida toimintaa, osallistua ulkopuoliseen arviointiin ja julkaista arvioinnin keskeisimmät tulokset (Laki perusopetuslain muuttamisesta 2003 pykälä 48 c).

3. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT

3.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää ohjaajien kokemuksia siitä, miten he kokevat aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteiden toteutuvan toimipisteessään. Lisäksi oli tarkoitus selvittää ohjaajien vahvuuksia ja kehityskohteita omassa työssään. Tietoja voidaan hyödyntää ohjaajien koulutuksessa.

Tutkimusongelmat:

1. Millaisia kokemuksia ohjaajilla on aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteiden toteutumisesta?
2. Mitkä ovat ohjaajien vahvuudet ja kehittämiskohteet tavoitteisiin liittyen?
3. Mitä kehittämistä toiminnassa on tavoitteisiin nähden?

3.2 Tutkimuksen kohderyhmä

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat Mannerheimin Lastensuojeluliiton aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajat Lahden alueella. Haastatteluihin osallistui yhdestätoista ohjaajasta viisi. Tutkimukseen pyydettiin osallistuja jokaisesta toimipaikasta, jotta jokaisesta viidestä toimipaikasta saisi tietoa.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lahden alueen päivähoitovastaava kertoi tiimipalaverissa keväällä 2009 ohjaajille tutkimuksesta ja pyysi ohjaajia ottamaan osaa tutkimukseen. Ohjaajat olivat suostuvaisia haastatteluun. Haastatteluajoista sovittiin puhelimitse.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA AINEISTONKERUUMENETELMÄ

4.1 Aineistonkeruumenetelmä

Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on kerätä tietoa tutkittavasta asiasta mahdollisimman monipuolisesti ja kuvailevasti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152). Tilastollisiin yleistyksiin ei laadullisessa tutkimuksessa pyritä, vaan tarkoitus on kuvata ilmiötä, eli ihmisten kokemuksia (Sarajärvi, Tuomi 2002, 87). Tässä tutkimuksessa oli tavoitteena tutkia ohjaajien kokemuksia toiminnan tavoitteiden toteutumisesta mahdollisimman laajasti, joten oli perusteltua valita laadullinen tutkimus.

Tiedonantajat valittiin huolella, jotta saataisiin tietoa tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon (Sarajärvi, Tuomi 2002, 88). Tutkimuksessa tiedonantajina toimi viisi aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajaa, yksi jokaista toimipistettä kohden. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen onnistuminen ei ole pääasiassa kiinni aineiston koosta. Kyse on aina tapauksesta. (Eskola & Suoranta 1998, 62.)

Eräältä tutkimukseen liittymättömältä aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajalta kyseltiin haastattelulomakkeen kysymykset, jotta saataisiin selville haastatteluun kuluva aika ja lomakkeen toimivuus. Kysymyksistä pyrittiin tekemään selkeitä.

Tässä tutkimuksessa painottuivat ennalta määritellyt kysymykset, jotka oli laadittu tavoitteisiin ja valtakunnalliseen tutkimukseen perehtymisen jälkeen. Haastattelun etuna on etenkin joustavuus, sillä siinä voi toistaa kysymyksen ja selventää sanamuotoja (Sarajärvi & Tuomi 2002, 75). Tutkimuksen haastattelut nauhoitettiin ja tutkija kirjasi haastatteluarkille häiriötekijöitä ja muita huomioita. Näin haastattelutilanteesta saatiin mahdollisimman paljon tietoa.

Haastattelutilanteet pyrittiin järjestämään mahdollisimman rauhallisiksi ja ne järjestettiin eri tilassa kuin missä lapset ovat, kuitenkin ottaen huomioon sen,

että ohjaajilla oli työpäivä menossa. Osa haastattelutilanteista olikin rauhallisia ja osa työpäivän kulumisen vuoksi osin sekaviakin.

4.2 Aineiston analysointi

Analyysimenetelmänä käytettiin teorialähtöistä analyysiä. Sitä ohjaa aikaisemman tiedon testaaminen uusissa olosuhteissa. Tutkittava ilmiö siis on määritelty jo jonkin tunnetun mukaisesti. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 97.) Tässä haastattelussa syvennettiin vuoden 2008 opetusministeriön kyselyä tavoitteiden toteutumisesta, joten teorialähtöinen analyysi oli perusteltu valinta.

Kun kaikki haastattelut oli tehty, aloitettiin niiden vaiheittainen purkaminen. Aluksi kaikki haastattelut kuunneltiin läpi ja litteroitiin ne eli purettiin ne sanasta sanaan tietokoneelle. Tässä vaiheessa haastatteluaineistoa luettiin useaan kertaan, jotta se tuli tutuksi ja sieltä oli siten helpompi poimia tärkeitä asioita.

Tämän jälkeen aloitettiin aineiston pelkistäminen eli karsittiin aineistosta epäolennaisia asioita pois. Pelkistämisen ensimmäisessä vaiheessa poimitaan tutkimuksesta kulloisenkin tutkimuskysymyksen tai teoreettisen viitekehyksen kannalta olennaisia asioita (Alasuutari, 2001, 40). Jäljelle jääneet olennaiset asiat ryhmiteltiin samoja asioita tarkoittaviksi luokiksi.

Kvalitatiiviselle tutkimukselle on luonteenomaista luokitella aineistoa joko ennalta määriteltyihin kategorioihin tai epämääräisemmän samankaltaisuuden mukaan (Mäkelä 1992, 54). Tässä tutkimuksessa luokiteltiin aineistoa ennalta määriteltyihin kategorioihin.

Pelkistämisen toisessa vaiheessa yhdistetään havaintoja (Alasuutari 2001, 40). Tässä tutkimuksessa nimettiin luokat ensin niitä kuvaavilla nimillä ja pääluokiksi tulivat tavoitteiden nimet: kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen, tunne-elämän ja sosiaalisen kehityksen tukeminen, eettisen kasvun tukeminen sekä osallisuuden edistäminen, tasa-arvon lisääminen ja syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen.

Analyysivaiheessa jaettiin tavoitteille eriväriset pahvit. Tulostetuista haastatteluista leikattiin tavoitteisiin kuuluvia olennaisia asioita ja ryhmiteltiin niitä pahveille. Sitten samankaltaisia vastauksia liimattiin allekkain ja muodostettiin niistä niitä kuvaavia alakategorioita ja annettiin alaluokille nimet. Tämän jälkeen alaluokista muodostettiin yläkategorioita ja ne nimettiin. Alakategorioita muodostui monta kymmentä ja niistä yläkategorioita 16. Nämä 16 yläkategoriaa koottiin yhdistävien kategorioiden eli tavoitteiden nimien alle(Liitteet 2-7). Kategorioiden abstrahoinnissa käytettiin hyödyksi Kyngäksen ja Vanhasen(1998)mallia.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Yleistä tutkimustuloksista

Tulokset jaettiin kahteen osioon: Tavoitteiden toteutuminen aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajien kokemana sekä ohjaajien vahvuudet, kehittämiskohteet, tavoitteiden huomiointi toiminnan sisällössä ja koulutusehdotukset Mannerheimin Lastensuojeluliitolle sekä toiminnassa kehitettävät asiat.

Ohjaajat olivat iältään 25–50-vuotiaita. He olivat toimineet aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajina ajallisesti puolestatoista vuodesta kymmeneen vuoteen. Kaikki olivat sitä mieltä, että työssä on hyvät vaikuttamismahdollisuudet omaan työhön. Ohjaajilla oli erilaisia kokemuksia lasten kanssa työskentelystä aiemmin. Jotkut olivat vaihtaneet alaa ja toiset olivat suuntautuneet suoraan lapsiin ja nuoriin. Yksi ohjaajista oli käynyt aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajan ammattitutkinnon, muut olivat pääasiassa nuoriso- ja vapaa-ajan toiminnan ohjaajia ja koulunkäyntiavustajia.

Toimipisteissä oli pääasiassa ensimmäisen ja toisen luokan oppilaita. Yhdessä oli ollut osan vuotta muutama vanhempi oppilas. Eräässä paikassa oli muutama kolmasluokkalainen tutkimuksentekohetkellä. Lapsia oli ryhmissä 21–35. Ryhmissä oli pääosin kaksi ohjaaja. Suurimmassa ryhmässä oli kuitenkin ymmärrettävästi kolme ohjaajaa.

5.2 Kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen ohjaajien kokemana

Tämä alue jaettiin yhteistyön muotoihin, yhteistyön vahvuuksiin ja kehitettäviin asioihin. Näiden sisältä löytyy myös vanhempien kasvatustoiveiden toteuttaminen ja kasvatustyön tukemisen huomioiminen toiminnan suunnittelussa.

Yhteistyömuodot olivat hyvin heterogeenisiä. Lasten hakeminen toiminnasta ja keskustelu siinä yhteydessä vanhempien kanssa oli yleistä. Myös opettajien ja muun koulun henkilökunnan kanssa oltiin useimmiten yhteydessä kasvokkain. Eräässä paikassa pidettiin myös lyhyitä palavereita opettajien kanssa.

myös tietysti opettajien kanssa et joskus sit tulee..niinku löpötelttyä siitä semmosist asioist että et missä menee minkälaiset rajat ja..ja mitä me voidaan niinkö tehdä

Koulutyön huomioiminen koettiin tärkeäksi useassa toimipisteessä. Tästä johtuen esimerkiksi askarteluita järjestettiin yhdessä paikassa eri tahtiin kuin koululla. Eräässä toisessa toimipaikassa pyrittiin järjestämään retket siten, että ne eivät häiritse oppilaiden koulutyötä. Myös koulun sääntöjen huomioiminen esimerkiksi omia sääntöjä tehtäessä koettiin tärkeäksi yhdessä toimipisteessä.

Puhelimella asioitiin sekä kodin että koulun kanssa, kodin kanssa kuitenkin selkeästi enemmän. Koulun reissuvihko ja erilaiset tiedotteet olivat hyvin käytössä kodin kanssa tehtävässä yhteistyössä. Tiedotteita olivat muun muassa kuukausitiedote ja retkitiedotteet. Myös koulun kanssa oli käytössä tiedotteita. Ne koskivat esimerkiksi koulun tapahtumia ja retkiä.

Useissa paikoissa järjestettiin myös erilaisia tapahtumia perheille, kuten jouluaskartelua, retkiä ja erilaisia teemailtoja. Tapahtumat vetivät hyvin perheitä mukaan. Vanhempainiltoihin ei kuitenkaan osallistunut montaakaan vanhempaa. Lapsille järjestettiin myös tutustumista toimintaan muutamassa paikassa. Tutustumisten yhteydessä oli mahdollisuus keskustella ohjaajien kanssa muun muassa läksyjen teosta. Eräs ohjaaja toi esille, että he saattavat myös ohjata tai neuvoa vanhempia erilaisiin paikkoihin tarvittaessa.

Ohjaajat olivat pääosin tyytyväisiä yhteistyöhön kodin kanssa. Erityisenä vahvuutena he kokivat päivittäisen yhteistyön vanhempien kanssa.

ja seki on kauheen kiva juttu että että et vanhemmatki on niinkö täs mukana sillee et me tunnetaa ne nimeltä ja ja vähän tiedetää että..ne kertoo meille jotai niinkö jotai ja me kerrotaa itsestämme jotai, jonkun verran henkilökohtasia asioita

Myös vanhempien ja koulun lisääntynyt kiinnostus toimintaa kohtaan koettiin positiiviseksi monessa toimipaikassa ja eräässä paikassa myös kuukausitiedotteen käyttö koettiin toimivaksi. Lisäksi monet ohjaajat kokivat, että vanhempien toiveita kuunneltiin riittävästi.

Vahvuuksina moni ohjaaja koki koulun kanssa tehtävässä yhteistyössä toiminnan tilojen olon koulun yhteydessä. Muutama ohjaaja mainitsi vahvuutena myös opettajien näkemisen päivittäin.

5.3 Tunne-elämän ja sosiaalisen kehityksen tukeminen

Tämä osa-alue jaoteltiin tunteiden ilmaisun ja säätelyn ohjaamiseen, itsetunnon vahvistamiseen sekä me- hengen ja yhteistoiminnan vahvistamiseen.

Haastatteluissa kysyttiin tässä kohden myös pelisäännöistä, mutta niiden kysymysten vastaukset siirrettiin selvyiden vuoksi eettisen kasvun tukemisen alle.

Tunteiden ilmaisun ohjaamisessa eräs ohjaaja toi esille myötäelämisen toisten lasten kanssa. Monet ohjaajat myös kokivat, että lasten tunteita voi ohjailla ristiriitatilanteiden kohdalla esimerkiksi rohkaisemalla selvittämään sekä omat että toisen tunteet. Muutamassa paikassa lapset saivat myös itse selvittää osittain riitojaan, jos ne olivat pienimuotoisia. Keskustelu ja tasapuolinen kuuntelu koettiin tärkeiksi.

*kuuntelemalla kans et..joskus joku on itkenny..toista tuntia
kainalossa et..ja itellä paita märkänä..*

Myönteisten asioiden näyttäminen koettiin myös tärkeäksi useassa paikassa. Näissä paikoissa käytiin huumorin kautta asioita läpi ja näytettiin myös myönteisiä tunteita sekä kerrottiin lapsille hyvistä asioista. Tunteiden säätelyn ohjaamisessa useat ohjaajat toivat esille, että lapsen pahaa oloa voi ohjailla. Tässä eräs ohjaaja käytti esimerkkinä lapsen sivulle vetämistä ja keskustelemista lapsen tunnetilasta.

oma esimerkki justiinnsa et ne lapset näkee että miten erilaisia tilanteita hoidetaan--

Ohjaajien mielestä tunteiden säätelyssä oli myös hyvä näyttää lapsille esimerkkiä. Muutaman ohjaajan mielestä lapset ottivat myös toisistaan hyvää esimerkkiä.

Itsetunnon vahvistamisessa ohjaajilla oli monia keinoja. Yleisimmät olivat kehuminen ja kannustaminen, jonka kaikki ohjaajat toivat esiin. Myönteisen palautteen antaminen yleensäkin koettiin tärkeäksi.

pyritään sitä toimintaa järjestämään niin et jokaiselle löytyy jotain.. ja jokaiselle löytys ne omat vahvuudet

Lasten arvostaminen ja epäonnistumisten realisointi olivat myös itsetunnon vahvistamisen keinoja. Eräs ohjaaja toi esille, että on tärkeää painottaa lapselle, että kaikessa ei voi olla hyvä, toinen ohjaaja taas otti osallisuuden mukaan itsetunnon vahvistamiseen. Hänen mukaansa se, että lapset saavat olla mukana keksimässä toimintaa, vahvistaa heidän itsetuntoaan.

ollaan oikeestaan pyritty niinku koko kauden läpi pitämään tällasia yhteisiä tuokioita.. että tulee vähän sellasta me-henkeä

Me- henki ja yhteistoiminta koettiin olevan paljon kiinni ohjaajien toimista. Yhteisleikit koettiin tärkeiksi monessa paikassa. Erityisesti moni ohjaaja painotti syksyisin järjestettäviä ryhmäyttämisleikkejä.

Yhteisen tekemisen kautta koettiin me-hengen vahvistuvan esimerkiksi retkien ja tapahtumien jälkeen. Tällöin muutama ohjaaja toi esille, että ryhmissä on hyvä me- henki. Eräs ohjaaja kertoi, että lapsia ohjaillaan leikkiin päin ja autellaan toimimaan yhdessä toisten lasten kanssa. Monessa paikassa ohjaajat toivat ilmi, että lapset leikkivät keskenään ja puhuvat toiminnassa tehtävistä jutuista.

Yksi ohjaaja toi esille myös vapaan toiminnan merkityksen. Hänen mukaansa vapaa toiminta kehittää yhteistyökykyjä. Eräs ohjaaja painotti koulun vaikutuksen ryhmän toimintaan. Hänen mukaansa myös koulun tapahtumat vaikuttavat toimintaan ja vastaavasti toiminnan tapahtumat kouluun.

5.4 Eettisen kasvun tukeminen

Tämä osa-alue jaoteltiin ohjaamiseen vastuuseen pelisääntöjen noudattamisesta, ohjaamiseen vastuuseen itsestä ja omasta hyvinvoinnista, ohjaamiseen vastuuseen omasta käytöksestä ristiriitatilanteissa ja ohjaamiseen vastuuseen luonnosta.

Lapset laativat pelisäännöt pääosin itse. Eräs ohjaaja kertoi huomioivansa vain, että perussäännöt, kuten ”toisia ei saa kiusata” tulivat mukaan lasten sääntöihin. Yksi ohjaaja toi esille, että lapset ja ohjaajat myös allekirjoittavat säännöt, jotta niihin on helpompi vedota. Yhdessä paikassa ei tänä vuonna tehty sääntöjä lainkaan, koska ryhmä oli ollut niin sopeutuvainen alusta lähtien. Muina vuosina kyseisessä paikassa säännöt oli laadittu lasten ehdoilla.

jokaisen..tota kauden alussa..lapset laatii ite..säännöt että, aikuinen on oikeestaa vaan kirjuri siinä sitte että.. pohdittaa ihan ryhmässä yhdessä että.. että mitäs täällä saa tehdä ja mitä täällä ei saa tehdä että kaikilla on mukava olla..

Sääntöjen noudattamista ohjattiin monessa paikassa muistutteleamalla joko ohjaajien tai lasten toimesta. Muutama ohjaaja kertoi, että lapset saattavat olla hyvinkin aktiivisia toistensa muistuttelemisessa. Eräs ohjaaja piti ohjaajille kantelua hyvänä tapana sääntöjen noudattamisen ohjaamisessa. Yksi ohjaaja toi esille myös sääntöjen perustelun tärkeyden ja eräs toinen kertoi, että rikkeen toistuessa useasti, he kertoivat siitä vanhemmille.

itse asiassa tääl on muutama sellai..muutamatsellaset jotka(naurua)toimiiki vähän niinku pieninä ohjaajina et on niinku hyvin jääny noi..jääny noi säännöt päähän et muistutteelele vaik toisia

Vastuu itsestä ja omasta hyvinvoinnista poiki monta erilaista kohtaa. Esille tuli niin vastuuta viihtymisestä, tavaroista ja vaatteista, läksyistä, hygieniasta ja ruokailusta sekä muista ja omista rajoista.

Yksi ohjaaja ilmaisi, että toiminta on vapaamuotoista, joten lapsilla on vastuu viihtymisestään. Omista tavaroista ja vaatteista vastuu oli useimpien mielestä juuri sitä, että tavaroista huolehditaan ja ne laitetaan paikalleen käytön jälkeen. Omien vaatteiden kohdalla miltei kaikki ohjaajat toivat esille lapsen asialliset ja riittävät ulkoiluvaatteet.

ku yksi lapio haetaan tuolta pihalta niin siin on taas seuraavan päivän leikkeihin yks lapio enemmän(nauraa)..että ku se jätettäis tonne lojumaan..

Läksyistä huolehtiminen koettiin lasten vastuualueeksi. Eräs ohjaaja toi esille, että lapsille voi painottaa, että kun läksyt on tehty toiminnassa, on mukava leikkiä loppupäivästä kavereiden kanssa. Vastuu läksyjen tarkastamisesta on kuitenkin vanhemmilla.

jos sanotaan et nyt mennää tekemää läksyjä ni ne joilla on läksyjä ni ne kans niinku ottaa sen vastuun siitä että ne menee tekee eikä sano meille et ei oo läksyjä

Eräs ohjaaja toi esille liikunnasta keskustelun. Miltei kaikki ohjaajat kertoivat katsovansa, että lapsi pistää jotain suuhunsa välipalalla. Välipalan yhteydessä oli ollut myös eräässä paikassa keskustelua terveellisestä ruuasta. Muutama ohjaaja toi esille käsienpesun tärkeyden ennen välipalaa.

Eräässä paikassa oli tapana, että lapset haettiin koululta aluksi ja sen jälkeen lapsilla oli vastuuta myös kulkemisesta koulusta toimintaan. Eräs ohjaaja esitti, että lapsen olisi hyvä huomioida omat rajansa liikunnallisesti.

Muutama ohjaaja toi esille lasten kiinnostuksen myös toisten asioita kohtaan niin myönteisenä kuin vähän liiallisenakin.

Et toisaalta nää lapset osaa kyl niist omista asioista kantaa vastuun, mut kyl ne niinku hirveesti rupee huolehtii sit toistenki asioist et välillä ehkä liikaaki

Ristiriitatilanteiden hoitamisessa miltei kaikki ohjaajat kokivat, että tilanteet oli tärkeää käydä heti läpi niiden lasten kanssa joita tilanne koski. Lapset saivat muutamassa paikassa selvittää myös itse riitatilanteitaan ohjaajan valvonnassa ja ohjauksessa. Mikäli tilanne ei hoitunut lasten kesken, asia selvitettiin ohjaajan avulla.

Suurin osa ohjaajista koki olevansa mallina ja esimerkkinä lapsille. Muutama ohjaaja painotti tässä kohden myös rauhallista lähestymistapaa.

Ristiriitatilanteiden kohdalla useimmat ohjaajat kokivat keskustelun ja lasten tasapuolisen kuuntelun tärkeäksi. Moni myös koki, että oli tärkeä keskustella lasten kanssa siitä, miksi hän teki väärin.

jäitä hattuu itellekkii siit aiheest ku on jotai riitatilannetta selvittelee että..

ja se nimenomaa niin et kummalleki annetaa sit puheenvuoro.. ja molemmat saa kertoa--oman version se ei oo kiellettyä koska sitte kuitenkin siin tapauksessa tilanteessa se sitte se..niin sanotusti syyllisenki versio helposti sitte muuttuu ku se ymmärtää jo et miltä siit toisesta tuntuki näin pahalta..

Toimipisteillä oli erilaisia niin sanottuja rangaistustoimenpiteitä tilanteista.

Muutamassa paikassa oli paikka minne lapsen voi laittaa rauhoittumaan hetkeksi. Tämän jälkeen ohjaajat keskustelivat lapsen kanssa tilanteesta.

Eräässä paikassa kerrottiin vanhemmille hakutilanteen yhteydessä tapahtuneesta tai laitettiin reissuvihkoon viestiä lapsen käytöksestä. Samassa paikassa saatettiin passittaa lapsi myös rehtorin luokse puhutteluun rikkeen ollessa suuri. Yksi ohjaaja toi esille anteeksipyyntöjen tärkeyden.

jos menee hirveen paljon..yli.. ylikierroksille ni sitte viiden minuutin jäähy tonne..jonka jälkee sitte vielä keskustellaa..että miten..miten tilanteita hoidetaan

Eräs ohjaaja esitti, että ohjaajien välisiä erimielisyyksiä ei käyty lasten läsnä ollessa selvittelemään. Erään paikan ohjaaja kertoi, että ristiriitatilanteiden selvittelyn jälkeen ohjaajat keskustelivat keskenään siitä, kuinka tilanne tuli hoidettua.

Luonnosta vastuun kantamisen tavat olivat melko yhtenäisiä. Luonnon roskaamisesta oli puhuttu jokaisessa toimipisteessä ja painotettu, ettei roskia jätetä maahan.

Kierrätysmateriaaleista askartelu oli käytössä muutamassa paikassa. Ohjaajat toivat esille, että se on paitsi kierrätystä, niin myös lasten mielikuvitusta kehittävää. Eräs ohjaaja myös kertoi, että luonnon säästämiseen kuuluu myös tavaroiden kunnosta huolehtiminen ja se, ettei tavaroita hukata.

ollaan pyritty niinku askartelussakin käyttämään tällastä uusiomateriaalia et sanotaan lapsille että ei kannata kaikkea välttämättä heti heittää sinne roskii et voi miettiä et mitä voi askarrella

Muutamassa paikassa oli puhuttu myös siitä, että elävistä puista tai pensaista ei saa katkoa oksia tai muutenkaan vahingoittaa niitä.

5.5 Osallisuuden edistäminen, tasa-arvon lisääminen ja syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen

Tämä osa-alue jaoteltiin osallisuuden toteutumiseen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa, eri-ikäisten lasten ja sukupuolten välisten erojen huomioimiseen, toiminnan merkitykseen syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä, ohjaajien toimiin ehkäistä syrjäytymistä, lasten toimiin ehkäistä syrjäytymistä ja ohjaajien toimiin syrjäytymisen ongelmatapauksissa

Osallisuutta toteutettiin toiminnan suunnitteluvaiheessa kuuntelemalla lapsia. Tähän oli useita menetelmiä. Toiset keskustelivat lasten kanssa, toisilla oli käytössä lisäksi vihko tai toiveboksi. Eräs ohjaaja toi esille, että keskustelussa pyrittiin huomioimaan lasten erilaisuus.

seki pitäs toisaalta olla tasapuolista sit se kuunteleminen et kaikil on mahollisuus niinku sitte.--halutessaan tuoda ne omat ajatukset siihen..

Eräs ohjaaja toi esille, että toiminta on lasten kehittämää ja siten vapaata. Hänen mielestään osallisuus toteutuu siis myös vapaan toiminnan kautta. Osallisuutta toteutettaessa eräässä paikassa oli käytössä muun muassa lasten päivät, jolloin jokainen lapsi vuorollaan sai päättää leikit tiettyä aikana päivästä. Eräässä paikassa oli salissa ja ulkoleikeissä joka toinen kerta ohjattua toimintaa ja joka toinen kerta lasten omaa toimintaa.

Yhdessä paikassa leikittiin eräänä vuonna kolme viikkoa lasten toiveleikkejä. Samassa paikassa oli ollut myös teemapäiviä aiemmin, kuten askartelupäiviä. Paikan ohjaaja toi kuitenkin esille, että lapset voivat pitää myös jostain, jonka he aluksi kokevat epämieluisaksi.

..me voidaan tarjota jotai semmostaki mitä ne vastustaa alkuu mut että niinkö annetaa jotai sit vähä uutta..niinko materiaalia sille leikille ja elämälle ja..tähän tapaa..et se on mun mielestä parasta osallisuutta..

Eräs ohjaaja toi esille, että lapset saavat myös antaa ohjaajille palautetta. Sitä kautta ohjaajat saivat tietää, mistä lapset ovat pitäneet ja mistä eivät. Lasten palautteen myötä ohjaajilla oli myös mahdollista jatkossa kehittää toimintaa.

län huomioimisessa ohjaajat toivat esiin, että koska toiminnassa oli mukana lähinnä ensimmäisen ja toisen luokan oppilaita, ei ohjaajien mielestä ollut tarvetta huomioida lasten ikää sen kummemmin. län merkitys tuli esille syksyisin, kun pienet ekaluokkalaiset eivät osaa vielä lukea. Silloin useat

ohjaajat kokivat, että peleihin ja leikkeihin oli hyvä laittaa lukutaitoisempia kakkosluokkalaisia mukaan.

et leikit ja.. ja tämmöset yhteiset..jutut..ne on muuten kyllä..lähetty tekemään niin et semmosiks et niihin on kaikilla mahdollisuus osallistuu

Sukupuolten väliset erot tuntuivat herättävän osassa ohjaajista hämmennystä. Toisaalta moni ohjaaja koki, että eroja on havaittavissa ja toisaalta he painottivat, että tyttöjen ja poikien välille ei voi tehdä eroa. He painottivatkin enemmän lapsen temperamenttia, luonnetta ja ryhmän yhtenäisyyttä.

Moni ohjaaja oli sitä mieltä, että lapset ohjautuvat erilaisiin leikkeihin. Muutamassa paikassa oli varattu myös tiloja, jotka oli suunnattu tytöille tai pojille. Ohjaajat toivat tässä kohdin esille, että tilat ovat useimmiten kyseisellä sukupuolella käytössä, mutta vastakkaisella sukupuolellakin on mahdollisuus oleilla tiloissa.

Muutama ohjaaja koki, että lapsen sukupuolella oli merkitystä sääntöjen noudattamisessa ja ryhmässä toimimisessa. Eräs ohjaaja oli sitä mieltä, että pojilla menee usein kauemmin aikaa sääntöjen oppimiseen ja tytöt oppivat säännöt nopeammin. Saman ohjaajan mukaan tytöt toimivat ryhmässä paremmin. Eräs toinen ohjaaja puolestaan oli sitä mieltä, että pojat toimivat ryhmässä paremmin kuin tytöt. Hänen mielestään tytöt jakautuvat usein pienryhmiin. Tätä mieltä oli myös eräs muu ohjaaja, joka toi esiin myös sen, että hänen mielestään tytöt tarvitsevat enemmän eriytettyjä toimintoja.

Syrjäytymisen ehkäisyssä eräs ohjaaja toi esille iltapäivätoiminnan syrjäytymisen ehkäisyssä. Hänen mukaansa toiminta ehkäisee syrjäytymistä, sillä siellä ei erotu perheiden sosiaalinen tausta ja kaikki ovat samalla viivalla. Eräs ohjaaja toi esille syksyllä leikittävät ryhmäyttämisleikit syrjäytymisen ehkäisyssä. Myös säännöissä oli huomioitu syrjäytyminen. Useissa paikoissa oli nimittäin sääntönä, että kaikki pitää ottaa mukaan leikkiin ja lasten kanssa oli myös keskusteltu syksystä lähtien, ettei ketään saa jättää yksin.

se vaatii sitä että ne kerhon aikuiset on niinku hereillä ja seurailee sitä tilannetta että hyvin helposti joku jää yksin jos ei aikuiset niinku.. mitenkää niinku huomioi..sitä yritä sitä lasta saada niinku sillä lailla sinne sosiaalsiin ympyröihin

Ohjaajien toimilla tuntui olevan merkitystä syrjäytymisen ehkäisyssä. Eräs ohjaaja toi esille, että myös lapsia saattoi käyttää tässä.

meil on muutamia aika paljon sit semmosia jotka..on sosiaalisilta taidoiltaan hyviä..--tai mul on itellä ainakii muutama semmoi tyttö että jolle mä oon sanonu et käypäs kysymässä että..et onks toi toinen tuolla et haluaks se olla iteksee tule..tulisko se teiän kans mukaa leikkiin?

Yksi ohjaaja toi esille, että lapsen yksinoloa voitiin seuraila ja katsoa kuinka paljon hän oli yksin. Toisen ohjaajan mukaan voitiin seuraila yksinolemisen vapaaehtoisuutta. Hän toi esiin, että joskus lapsi kaipaa hetken rauhaa koulupäivän hälinän jälkeen ja vetäytyä hetkeksi omiin oloihinsa. Hän myös ilmaisi, että lapsi voi olla pahoittanut mielensä jostain. Mikäli oli päässyt käymään niin, että lapsi oli jäänyt jostain ryhmästä pois, toi eräs ohjaaja esille, että ryhmän kanssa voitiin neuvotella lapsen roolista kyseissä leikissä. Eräs ohjaaja myös kertoi, että leikkien rooleista voitiin neuvotella lasten kanssa.

5.6 Ohjaajien vahvuudet, kehittämiskohteet ja toiminnassa kehitettävät asiat

Ohjaajat toivat esiin omina kehityskohteinaan etenkin erityislapsen. He toivat esiin, että ovat saaneet tietoa erityislapsista. Lisätietoa kuitenkin kaivattiin. Yksi ohjaaja kertoi, että he ovat jo toivoneet erityislapsikoulutusta Mannerheimin Lastensuojeluliitolta. Eräs ohjaaja koki myös tavalliset haastavat lapset kehityskohteeksi. Yksi ohjaaja halusi monipuolistaa osaamistaan. Eräs toinen puolestaan koki kehittämiskohteeksi liikuntaleikit ja tilan antamisen työkaverille.

Kaikki ohjaajat toivat esille, että heidän vahvuuksiaan ovat lasten kanssa toimimiseen liittyvät seikat. Eräs heistä kertoi tunne- elämän tukemisen olevan hänelle vahva alue, toinen kertoi vahvuudekseen lasten sosiaalistamisen, kolmas lasten kanssa olemisen, neljäs lasten kanssa toimimisen ja viides lasten

kuuntelemisen. Muutamalla ohjaajalla oli vahvuuksina käden taidot. Eräs ohjaaja kertoi vahvuudekseen myös toiminnan suunnittelun. Ohjaajat pitivät yllä vahvuuksiaan olemalla aktiivisia ja seuraamalla esimerkiksi askartelualan kirjallisuutta ja soveltamalla sieltä ohjeita lapsille sopiviksi.

Eräs ohjaaja toi esille toiminnan kehittämisessä koulunkäyntiavustajien työpäivän jatkamisen toiminnassa. Hän painotti, että erityislapsilla olisi hyvä olla omat avustajat mukana myös toiminnassa eikä vain koulussa. Eräs ohjaaja toivoi yhteistyön kehittämistä koulun kanssa yhteysopettajan muodossa. Toinen ohjaaja kertoi toivovansa luonnollisempaa yhteistyötä kaikkien yhteistyötahojen kanssa ja samalla yhteistyön parantamista niiden kanssa. Yhden ohjaajan toiveissa oli suuremmat tilat, jotka mahdollistaisivat monipuolisemman toiminnan.

Ohjaajilla ja organisaatiolla oli ollut puhetta yhteisistä teemoista, jotka toteutettaisiin syksyisin joka toimipisteessä. Organisaatioon liittyen eräs ohjaaja toi esille, että Mannerheimin Lastensuojeluliittoa voisi tehdä tutuksi vanhemmille myös yhdistyksenä ja järjestää yhteisiä tapahtumia toiminnassa mukana olevien lapsien perheille.

5.7 Tavoitteiden huomioiminen aamu- ja iltapäivätoiminnan sisällössä ja koulutusehdotukset Mannerheimin Lastensuojeluliiton aamu- ja iltapäivätoiminnalle

Toiminnan sisällössä tavoitteiden huomioiminen tulee esille erään ohjaajan mielestä siinä, että lapsilla on paljon vastuuta toiminnan suunnittelussa ja sen onnistumisessa sekä sisällössä huomioitua tekemistä. Muutama ohjaaja toi esiin, että tavoitteet ovat toiminnan pohja ja ne käydään läpi joka syksy. Toinen heistä myös kertoi, että toiminnassa tehdään toimipaikan omat tavoitteet. Eräs ohjaaja taas toi esille, että he tekevät kauden alussa suunnitelmat joka kuukaudelle, joissa käsitellään toteutuvat tavoitteet. Yhden ohjaajan mukaan toiminnan sisällössä kulkevat tavoitteet koko ajan mukana.

Koulutusehdotuksina tuli eräältä ohjaajalta erityislapsiin liittyvä koulutus. Yksi ohjaaja toivoi yhteistyön kehittämiseen liittyvää koulutusta. Hän toivoi, että kehittämällä yhteistyötä ulkopuolisten tahojen, kuten kodin kanssa, he saisivat ne näkemään toiminnan merkityksen tärkeyden.

Eräs ohjaaja kertoi, että heillä oli ollut puhetta siitä, että kaikille ohjaajille järjestettäisiin heidän omiin painopistealueisiinsa liittyvää koulutusta. Hän mietti, että keskustelulla ja idearivillä muiden ohjaajien kanssa voisi käydä tavoitteita läpi. Yksi ohjaaja oli sitä mieltä, että on kaupungin tehtävä kouluttaa heitä toiminnan tavoitteisiin, koska se on toiminnan ostaja ja tavoitteet on laissa määrätty.

6 POHDINTA

6.1 Tutkimuksen luotettavuus

Luotettavuutta arvioidaan tutkimuksen pätevyydellä ja tutkimuksen luotettavuudella. Tutkimuksen pätevyydellä tarkoitetaan tutkimuksen vastaavuutta sille, mitä päämääriä sille oli asetettu ja millainen tutkimuskohde sillä on (Varto 1992, 103.)

Tutkimuksen luotettavuudella tarkoitetaan tutkimuksen vapautta epäolennaisista tai satunnaisista tekijöistä. Tämä tarkoittaa, että tutkimuksessa on vain sen kannalta olennaisia asioita (Varto 1992, 103-104.)

Kysymykset laadittiin aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteisiin perehtymisen jälkeen. Tämän jälkeen ne lähetettiin Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lahden yksikön yhteistyökumppanille, joka hyväksyi ne. Myös ohjaavat opettajat hyväksyivät kysymykset.

Ohjaajille myös kerrottiin, että tutkimuksen valmistuttua he saavat tiivistelmän toimipisteisiinsä. Itse työ menee Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lahden osaston konttorille, jossa sen voi halutessaan käydä lukemassa.

Haastatteluiden nauhoittaminen paransi luotettavuutta, koska haastatteluja pystyttiin kuuntelemaan yhä uudelleen ja varmistamaan sanamuotoja. Tässä tutkimuksessa luotettavuutta heikensi yhdessä haastattelussa se, ettei sitä voitu nauhoittaa. Melkein jokaisessa haastattelussa oli myös häiriötekijöitä, kuten melua ja kiireen tuntua.

Laadullisen aineiston yhteydessä on ollut tapana puhua aineiston kylläytymisestä tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Tämä tarkoittaa Straussin(1988)mallin mukaan, että aineiston kerääminen voidaan lopettaa, kun tutkittavat eivät anna enää uutta tietoa tutkijalle. Vaikeus on, että aineiston kerääminen on harvoin pitkäaikainen prosessi, jonka voisi katkaista kerralla

(Mäkelä 1992, 52.) Tässä tutkimuksessa kylläntymistä huomattiin tapahtuvan melko paljon, sillä ohjaajien vastaukset olivat pitkälti samankaltaisia useassa kohdassa.

Puhutaan myös kvalitatiivisen aineiston arvioitavuudesta ja analyysin toistettavuudesta. Kvalitatiivisen aineiston arvioitavuus tarkoittaa, että aineiston lukija kykenee seuraamaan tutkijan päättelyä. Lisäksi lukijalle tulisi antaa mahdollisuus hyväksyä tai olla eri mieltä tutkijan tulkinnoista. Aineiston analyysin toistettavuus merkitsee sitä, että toinen tutkija kykenee pääsemään samoihin tuloksiin käyttämällä tutkimuksessa olevia luokittelu- ja tulkintasääntöjä (Mäkelä 1992, 53.) Tässä tutkimuksessa pyrittiin tekemään aineiston analyysin kertomisesta mahdollisimman selkeää ja yksinkertaista.

6.2 Tutkimuksen eettisyys

Hyvä tutkimus sisältää eettisesti mietittynä tieteellisiä tietoja, taitoja ja hyviä toimintatapoja niin tutkimuksen teon yhteydessä kuin sosiaalisessa tiedeyhteisössä ja suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan (Kuula 2006, 34.) Tässä tutkimuksessa päivähoiton vastaava kertoi alustavasti tutkimuksen aiheesta ohjaajien yhteisessä palaverissa ja kysyi jo tällöin ohjaajien suostuvuutta osallistua tutkimukseen. Tutkija kertoi ohjaajille tutkimuksen aiheesta ja toteutuksesta puhelimitse sekä kysyi suostuvuutta osallistua tutkimukseen. On tärkeää, että haastateltavat tietävät etukäteen mitä aihetta haastattelussa käsitellään. Tämä on eettisesti perusteltua. Lisäksi ihmiset saattavat kieltäytyä tutkimuksesta, jos eivät tiedä mitä aihe koskee (Sarajärvi & Tuomi 2002, 75.) Näin kunnioitetaan myös ihmisten itsemääräämisoikeutta (Kuula 2006, 61-62).

Samassa yhteydessä jätettiin myös tutkijan omat yhteystiedot toimipisteisiin ja kerrottiin millä perusteella pyydettiin yhtä ohjaajaa per toimipiste osallistumaan tutkimukseen. Puhelimesta kerrottiin myös haastatteluun arvioitu aika ja kysyttiin ohjaajilta heille parasta aikaa päivässä, jolloin haastattelun voisi tehdä. Tutkittavien tulee tietää tutkimuksesta näitä asioita, koska ne vaikuttavat osallistumispäätökseen (Kuula 2006, 106).

Tutkimuksen teon hetkellä ohjaajat saivat kertoa sen verran kuin tahtoivat itsestään. Tutkimustuloksia kirjoitettaessa pyrittiin huomioimaan, ettei niistä tunnistettaisi ihmisiä. Nämä seikat kertovat siitä, että pyrittiin kunnioittamaan tutkittavien yksityisyyttä (Kuula 2006, 64).

Luottamuksellisuus tarkoittaa tutkimusaineistojen yhteydessä yksittäisiä ihmisiä koskeviin tietoihin ja näiden tietojen käytöstä annettuihin lupauksiin (Kuula 2006, 64). Yksittäisten ihmisten anonymiteetti tulee varmistaa aineistossa, koska tällä estetään heille myöhemmin mahdollisesti koituvat haitat (Mäkinen, 2006, 120). Tässä tutkimuksessa kerrottiin tutkimuksen alussa, että haastatteluaineistot ovat vain tutkijan käytössä ja että ne hävitetään käytön jälkeen. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että haastatteluaineistot olivat vain tutkijan käytössä ja nauhoitetut haastattelut ja pahveille kerätty luokittelu hävitettiin tutkimuksen valmistuttua.

Tutkimuksen tuloksia kirjoitettaessa huomioitiin, ettei alkuperäisilmauksia laitettu viimeiseen kategoriaan, koska siellä olisi ollut paljon henkilökohtaisista asioista kertovia lauseita.

6.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimus haasteet

Tutkimuksessa ilmeni, että ohjaajat pitivät työstään ja kokevat sen tärkeäksi. Tavoitteita oli paikoissa selvästi pohdittu ja niiden sisältämiä asioita painettu mieleen. Monessa paikassa korostettiin jonkun tietyn tavoitteen merkitystä ja tuntui, että tätä tiettyä tavoitetta pidettiin arvokkaana ja tavoittelemisen arvoisena. Tällainen tavoite oli esimerkiksi osallisuuden edistäminen, jota muutamassa paikassa tunnuttiin korostavan.

Opetusministeriön selvityksen mukaan (Iivonen 2009, 43) vanhemmat ovat usein päivittäin yhteydessä ohjaajiin ja sen suuntaisia tuloksia ilmeni tästäkin tutkimuksesta. Selvityksen mukaan (Iivonen 2009, s.43) vanhempien kanssa ollaan myös sähköpostitse yhteyksissä. Tässä tutkimuksessa sähköpostitse ei kuitenkaan oltu yhteydessä vanhempiin. Iivosen (2009, 43) selvityksen mukaan

aamu- ja iltapäivätoiminnan vanhempainiltoihin ei osallistunut montaa vanhempaa. Myös tämän tutkimuksen mukaan vanhemmat eivät olleet kovin innokkaita osallistumaan vanhempainiltoihin. Eräs paikka oli tässä tosin edelläkävijä, jonka vanhempainiltoihin osallistuivat miltei kaikki vanhemmat.

Opetusministeriön selvityksen mukaan koulun ja aamu- ja iltapäivätoiminnan välinen yhteistyö oli hyvin vaihtelevaa (livonen 2009, 45). Myös tässä tutkimuksessa huomattiin, että saattaa olla hyvinkin toimintaan kiinnittyneitä kouluja ja sen henkilökuntaa, ja toisaalta kouluja, joissa ei olla kovinkaan kiinnostuneita aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Valtakunnallisessa selvityksessä raportoitiin, että toiminnan tilojen olo koulun yhteydessä paransi yhteistyötä koulun kanssa (livonen 2009, 46). Tässä tutkimuksessa huomattiin, että se ei aina mene tällä tavalla, vaan yhteistyön toimiminen on paljolti kiinni sekä koulun että toiminnan henkilökunnasta. Myös yhteysopettajien tärkeä merkitys yhteydenpidossa tuli esille kummassakin tutkimuksessa. Toisaalta yhteistä oli myös se, että tiedonkulussa koululta aamu- ja iltapäivätoimintaan oli osassa paikoista puutteita (livonen 2009, 46.)

Eettisen kasvun tukemisesta ei valtakunnallisessa selvityksessä ollut tarkempaa mainintaa kuin, että jossain paikoissa sitä oli mietitty ja pohdittu huolella ja toisissa paikoissa siitä ei ilmennyt vastauksista mitään (livonen 2009, 51). Tässä tutkimuksessa selvisi, että ohjaajat todella ovat pohtineet eettistä kasvua ja huomioivat sen jokapäiväisessä työssään. Ohjaajat opettivat myös vastuuta lapsille monesta eri näkökulmasta päivittäisissä arkisissa asioissa.

Muista tavoitteiden osa-alueista kerrotaan opetusministeriön selvityksen julkaisussa vain vähän. Mainittakoon kuitenkin, että tunne-elämän tukemisessa lapset olivat vastanneet tärkeimmäksi viihtyvyystekijäksi kaverit, joita suurin osa vastaajista oli saanut. Osallisuuden edistämisestä puolestaan mainittiin, että alle puolet lapsista koki tulevansa kuulluksi toiminnassa (livonen 2009, 50, 52.) Ohjaajat toivat esille tässä tutkimuksessa, että he ovat saaneet myönteistä palautetta lapsilta ja perheiltä toiminnasta. Eräs ohjaaja oli sitä mieltä, että ihmiset ovat alkaneet huomata, että he tekevät tärkeää työtä eivätkä vaan puuhaile lasten kanssa. Ohjaajien merkitys lasten ja perheiden elämässä on

ehkä alettu ymmärtää ja sen vuoksi olisikin hyvä tutkia aihetta lisää.

Tutkimusta voisi syventää koskemaan jotain tiettyä tavoitetta ja saada enemmän tietoa siitä. Ohjaajilla on paljon arjen tietoa lapsista ja siitä, miten lapset voivat tällä hetkellä. Voisi tutkia myös ohjaajien näkökulmaa siihen, miten lapset voivat henkisesti tai fyysisesti.

Moni ohjaaja kertoi, että heillä on vielä puutteellisia tietoja erityislapsista. Tätäkin voisi tutkia sekä ennen ohjaajien erityislapsikoulutusta ja koulutuksen jälkeen. Mikäli koulunkäyntiohjaajat jatkavat iltapäiväohjaajina, voisi tästä tehdä mielipidekyselyn ja kysyä mikä on muuttunut heidän tulonsa jälkeen. Ohjaajien koulutuksestakin voisi kysyä, kun kaikki olisivat käyneet sen. Siinä voisi huomioida sen, muuttuivatko omat tiedot ja taidot koulutuksen aikana ja miten he koulutuksesta hyötyivät.

LÄHTEET

- Aamu- ja iltapäivätoiminnan käsikirja 2004. Päivä Osakeyhtiö. Saarijärvi.
 Ahtisaari, Eeva, Alstela, Juha, Ahvenainen, Perttu, Esko, Martti, Jarasto, Pirkko, Jämsen, Maija, Kaihlanen, Minna, Kanninen, Jaana, Korhonen, Leila, Kuuskoski, Eeva, Kuoppa, Anna-Liisa, Kuoppa, Tarmo, Lehtolainen- Horppu, Sirkka, Lehtovaara- Limnell, Pirjo, Metsälä, Merja, Nopanen, Mirja, Pulkkinen, Lea, Salin, Tuula, Sinervo, Ninan, Tamminen, Maire, Tamminen, Pertti, Valta, Marjaana, Vesala, Seppo. 1999. Kuka on mun kaa? Karisto Oy. Hämeenlinna.
- Alasuutari, Pertti. 2001. Laadullinen tutkimus. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Bardy, Marjatta, Ehrnrooth, Jari, Jokinen, Eeva, Järvinen, Katriina, Kalliala, Marjatta, Klinge, Matti, Kolbe, Laura, Korhonen, Merja, Kytömäki, Juha, Ojakangas, Mika, Pulkkinen, Lea, Rinkinen, Liisa, Ritala-Koskinen, Aino, Sihvola, Juha, Simola, Hannu, Uusikylä, Kari. 2002. Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Tammi. Helsinki.
- Eskola, Jari, Suoranta, Juha. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Haapkylä Lotte, Suomu Katariina. 2005. Ideoita iltapäiväkerhon arkeen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Miktor .
- Hirsjärvi Sirkka, Remes Pirkko, Sajavaara Paula. 1998. Tutki ja kirjoita. Tammer-paino Oy. Tampere.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 11. painos. Tutki ja kirjoita.
- livonen, Esa. 2009:8 .Lainsäädännön toimivuus, toiminnan laatu ja muutostarpeet. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä.
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/tr08.pdf?lang=fi>
- Kalland, Mirjam, Suomu, Katariina 29.4. 2009. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan lainsäädännön toimivuus.

http://www.mll.fi/ajankohtaista/kannanotot_ja_lausunnot/?x41070=8478879

Koivula, Pirjo 2004. Erityisoppilaat aamu- ja iltapäivätoiminnassa.

Teoksessa Rajala, Riitta(toim.) Lapsen parhaaksi- tukea ja laatua aamu- ja iltapäivätoimintaan. Opetusministeriö. Helsinki, 82-84.

Kuula, Arja. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Kyngäs, Helvi, Vanhanen, Liisa. 1998. Sisällönanalyysi. Hoitotiede 1/-99. Lahden kansanopisto.

<http://www.lahdenkansanopisto.fi/110/>

Lahden kaupunki. Koulutoimi. Perusopetuslainmukainen koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta. Toimintasuunnitelma 1.8. 2007-31.7.2008.

[http://www.lahti.fi/www/images.nsf/files/7FC1D34B975765F5C22572EB00290565/\\$file/iptoim78.pdf](http://www.lahti.fi/www/images.nsf/files/7FC1D34B975765F5C22572EB00290565/$file/iptoim78.pdf)

Laki perusopetuslain muuttamisesta 1136/2003. 19.12.2003.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20031136>

Launonen, Leevi 2004. Aamu- ja iltapäivätoiminta kodin ja koulun kasvatustyön tukijana. Teoksessa Rajala, Riitta(toim.) Lapsen parhaaksi- tukea ja laatua aamu- ja iltapäivätoimintaan. Opetusministeriö. Helsinki, 46.

Launonen, Leevi & Pulkkinen, Lea. 2005. Eheytetty koulupäivä. Lapsilähtöinen näkökulma koulupäivän uudistamiseen. Edita. Helsinki.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto Lahden Yhdistys ry 17.9.2009.

<http://www.mll-lahti.fi/ryhmat-ja-harrastustoiminta/koululaisten-aamu-iltapaivatoiminta/>

Mäkelä, Klaus. 1992. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet.

Teoksessa Klaus Mäkelä(toim.)Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Priima- Offset Ky. Helsinki

Mäkinen, Olli. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Gummerus Kirjapaino Oy. Vaajakoski.

Niuranen, Tiia. 5.1.2009. Sähköposti.

Opetushallitus. 31.7.2009. Aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen.

http://www.oph.fi/koulutuksen_jarjestaminen/ohjeet_ja_suosituks/aamu-_ja_iltapaivatoiminnan_jarjestaminen

Opetushallitus. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet 2004.

http://www.oph.fi/ops/apip/apip_perusteet.pdf

Opetushallitus. Näyttötutkinnon perusteet. KOULULAISTEN AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINNAN OHJAAJAN AMMATTITUTKINTO 2005. MÄÄRÄYS 43/011/2004.

<http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/naytot/koululaistenat.pdf>

Opetusministeriö. Lasten aamu- ja iltapäivätoimintaa koskevat säädökset. 17.3.2004.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/yleissivista_evae_koulutus/aamu-_ja_iltapaeivaetoiminta/lasten_aamu-_ja_iltapaeivaetoimintaa_koskevat_saaennoekset_liitteet/apip_kirje_kunnille170304.pdf

Opetusministeriö. Lasten aamu- ja iltapäivätoiminta. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Yleissivistävän koulutuksen yksikkö / tm /16.2. 2004/ 3.20.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/yleissivista_evaeja_iltapaeivaetoiminnasta_liitteet/apiptoiminta.pdf

Opetusministeriö 14.5.2009. Pienille koululaisille aamu- ja iltapäivätoimintaa.

http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/yleissivista_evae_koulutus/aamu-_ja_iltapaeivaetoiminta/index.html?lang=fi

Palve, Leena 2004. Kunnan vastuu aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäjänä ja järjestämistavat. Teoksessa Rajala, Riitta(toim.) Lapsen parhaaksi- tukea ja laatua aamu- ja iltapäivätoimintaan. Opetusministeriö. Helsinki, 19.

Parkkinen, Hely 2004. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet ohjausasiakirjana. Teoksessa Rajala, Riitta(toim.) Lapsen parhaaksi- tukea ja laatua aamu- ja iltapäivätoimintaan. Opetusministeriö. Helsinki, 15.

Pulli, Elina. 2001. Opi liikkuen, liiku leikkien: liikuntaa esiopetukseen. Tammi.

Pätäri- Rännilä, Taru, Varjus, Pasi, Rinneaho, Arja, Sinivuori, Timo.

2005. Draamakasvatuksen käsikirja koululaisten iltapäivätoimintaan.
- Rajala, Riitta. Erityistä tukea tarvitsevat lapset aamu- ja iltapäivätoiminnassa. 2007. Opetushallitus.
http://www.edu.fi/apitoiminta/erityista_tukea_tarvitsevat.pdf
- Rajala, Riitta. 2008. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan arviointi 28.1-14.3.2008. <http://www.apip.fi/?id=457>
- Sarajärvi, Anneli, Tuomi, Jouni. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Sarajärvi, Anneli, Tuomi, Jouni. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Stakes. Oppaita 56. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi
<http://varttua.stakes.fi/NR/rdonlyres/DD04983E-D154-4FE4-90A1-E2690175BE26/0/vasu.pdf>
- Suomu, Katariina, Erkama, Kati, Havu, Eveliina. 2005. Koululaisten iltapäivätoiminnan opas. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Miktor
- Turunen, Kari. E. 2005. Ikävaiheiden kriisit. Atena Kustannus Oy. Jyväskylä.
- Uoti, Asko 2004. Aamu- ja iltapäivätoiminta Suomessa. Teoksessa Rajala, Riitta(toim.) Lapsen parhaaksi- tukea ja laatua aamu- ja iltapäivätoimintaan. Opetusministeriö. Helsinki, 9,11,13,60-61.
- Varto, Juha. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tammer- Paino Oy. Tampere.
- Vuorinen, Anne 2004. Ohjaajalla on keskeinen rooli aamu- ja iltapäivä- toiminnassa – ammattitaidolle moninaisia haasteita!. Teoksessa Rajala, Riitta(toim.) Lapsen parhaaksi- tukea ja laatua aamu- ja iltapäivätoimintaan. Opetusministeriö. Helsinki, 56-57.

Liite 1 Haastattelulomake

1. Ikä?
2. Kuinka kauan olette olleet ohjaajana
3. Koetteko, että teillä on mahdollisuus vaikuttaa työhönne?
4. Onko teillä aiempaa kokemusta lasten parista? Millaista?
5. Kuinka paljon lapsia ryhmässänne on?

Kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen

6. Millä tavoin koulun kanssa ollaan yhteistyössä?
7. Millaisia yhteistyömuotoja on kodin kanssa?
8. Miten koette yhteistyön toteutuvan kodin ja koulun kanssa?
9. Millä tavoin toiminnan suunnittelussa otetaan huomioon yhteistyö kodin ja koulun kanssa?
10. Millä tavoin vanhempien tai huoltajien toiveet kasvatuksesta otetaan huomioon toiminnassa?

Tunne-elämän ja sosiaalisen kehityksen tukeminen

11. Millä tavoin opetatte lapsia ilmaisemaan tunteitaan toiminnassa?
12. Miten ohjaatte lapsia omien tunteidensa säätelyssä?
13. Millä tavoin vahvistatte lasten itsetuntoa?
14. Miten edistätte lasten yhteistoimintaa?
15. Millaisia pelisääntöjä teillä on toiminnassanne?
16. Miten pelisäännöt laaditaan?
17. Millainen me-henki lasten kesken vallitsee mielestänne?
18. Millä muilla tavoin koette itse omalla toiminnallanne tukevanne lasten sosiaalisuutta ja tunne-elämän kehitystä?

Eettisen kasvun tukeminen

19. Miten ohjaatte lapsia ottamaan vastuuta itsestään ja muista?

20. Millä tavoin ohjaatte lapsia ottamaan vastuuta omasta hyvinvoinnistaan?
21. Miten ohjaatte lapsia huomioimaan oman käyttäytymisensä seuraukset ja tunteet oman itsensä ja muiden kannalta?
22. Millä tavoin olette huomioineet ristiriitatilanteissa antamanne käyttäytymismallin?
23. Miten ohjaatte lapsia ottamaan huomioon ryhmän sopimukset ja muut pelisäännöt?
24. Miten ohjaatte lapsia ottamaan vastuuta ympäristöstä ja luonnosta?

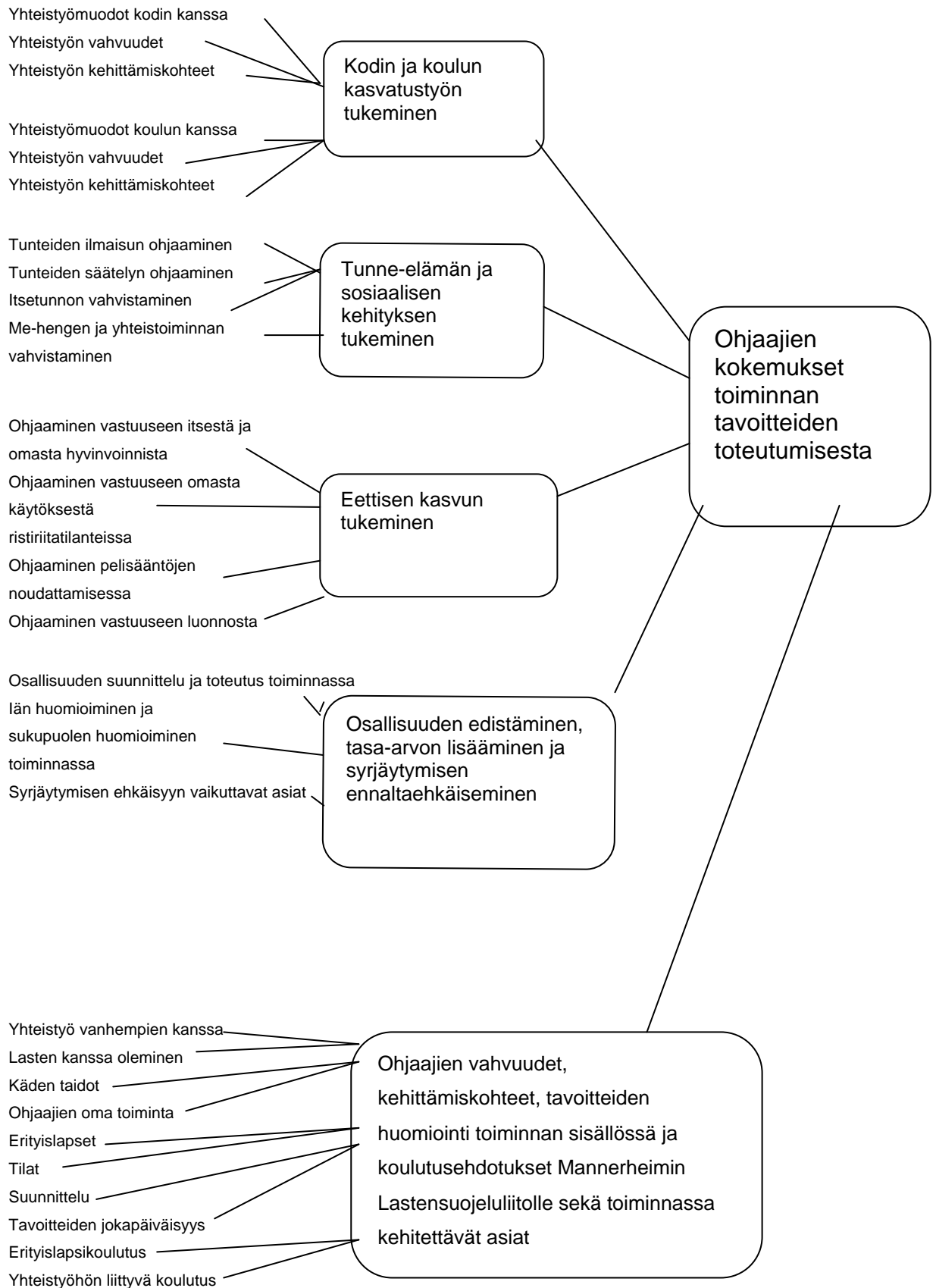
Osallisuuden edistäminen, tasa-arvon lisääminen ja syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen

25. Miten lasten toiveet otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa?
26. Millä tavoin eri-ikäiset lapset huomioidaan toiminnan suunnittelussa?
27. Millä tavoin tyttöjen ja poikien kehitykselliset erot huomioidaan toiminnan suunnittelussa?
28. Miten huomioitte syrjäytymisen ehkäisyn toiminnassanne?

Tavoitteiden toteutuminen ja ohjaajien omat kehitystarpeet ja vahvuudet

29. Miten toimintaa voitaisiin parantaa vastaamaan edellä mainittuja tavoitteita?
30. Miten toiminnan sisällössä on otettu huomioon aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteet?
31. Mihin käytännön asioihin koette tarvitsevanne kehitystä?
32. Mihin teoreettisiin asioihin koette tarvitsevanne kehitystä?
33. Minkä osa-alueen tavoitteista koette itsellenne vahvimaksi?
34. Miten pidätte sitä yllä?
35. Millaista koulutusta Mannerheimin Lastensuojeluliitto voisi järjestää liittyen tavoitteisiin

Liite 2 Yhteenveto abstrahoinnista

LIITE 3

ALKUPERÄISET ILMAISUT

"meil on kuukausitiedote"
"sitte koulun reissuvihkon välityksellä"

"meil on ollu välil jotai ylimääräsiä tiedotteita mitä lasten mukana laittaa jos on vaikka retki tai joku tapahtuma"
"et tietysti se tutustumispäivä syksyllä.."

"sit meil on vanhempainilta ollu syksysin.."

"..ja ollaan sit järjestetty semmoset vähä isommat juhlat joihin on kutsuttu vanhemmat.."

"vanhempien kanssa ollaan lähes päivittäin yhteistyössä koska aika monet hakee kuitenkin lapsiaan"

"et vanhemmat laittaa päivittäin tulee paljon tekstiviestejä tai sitte osa soittaa ja ilmottaa."

"niitä oikeesti kiinnostaa et mitä tääl tehää ja mitä heidän lapsi niinku toimii siellä."

"toivottas ehkä enemmänki sit sellasta että..et vanhemmat kertois sitte niinko vaik kasvatuksellisista periaatteista..että tulis keskustelua niinko sitte siitä et mitkä ne rajat on.."

"Monet vanhemmat toivoisivat, että olisi viiteen"

PELKISTETTY ILMAISUT

Kuukausitiedote

Reissuvihko

Ylimääräiset tiedotteet retkistä ja tapahtumista

Tutustumispäivä

Vanhempainilta

Juhlat vanhemmille

Toiminnasta hakeminen

Tekstiviestit tai soittaminen

Vanhempien kiinnostus toimintaa kohtaan

Rajoista keskustelu

Toiminta-aika

ALAKATEGORIA

KUUKAUSITIEDOTE

MUUT TIEDOTTEET

TAPAHTUMAT PERHEILLE

VUOROVAIKUTUS
HAKUTILANTEISSA

PUHELMELLA ASIOIMINEN

VANHEMPIEN KIINNOSTUS

KESKUSTELU RAJOISTA

TOIMINTA-AIKA

YLÄKATEGORIA

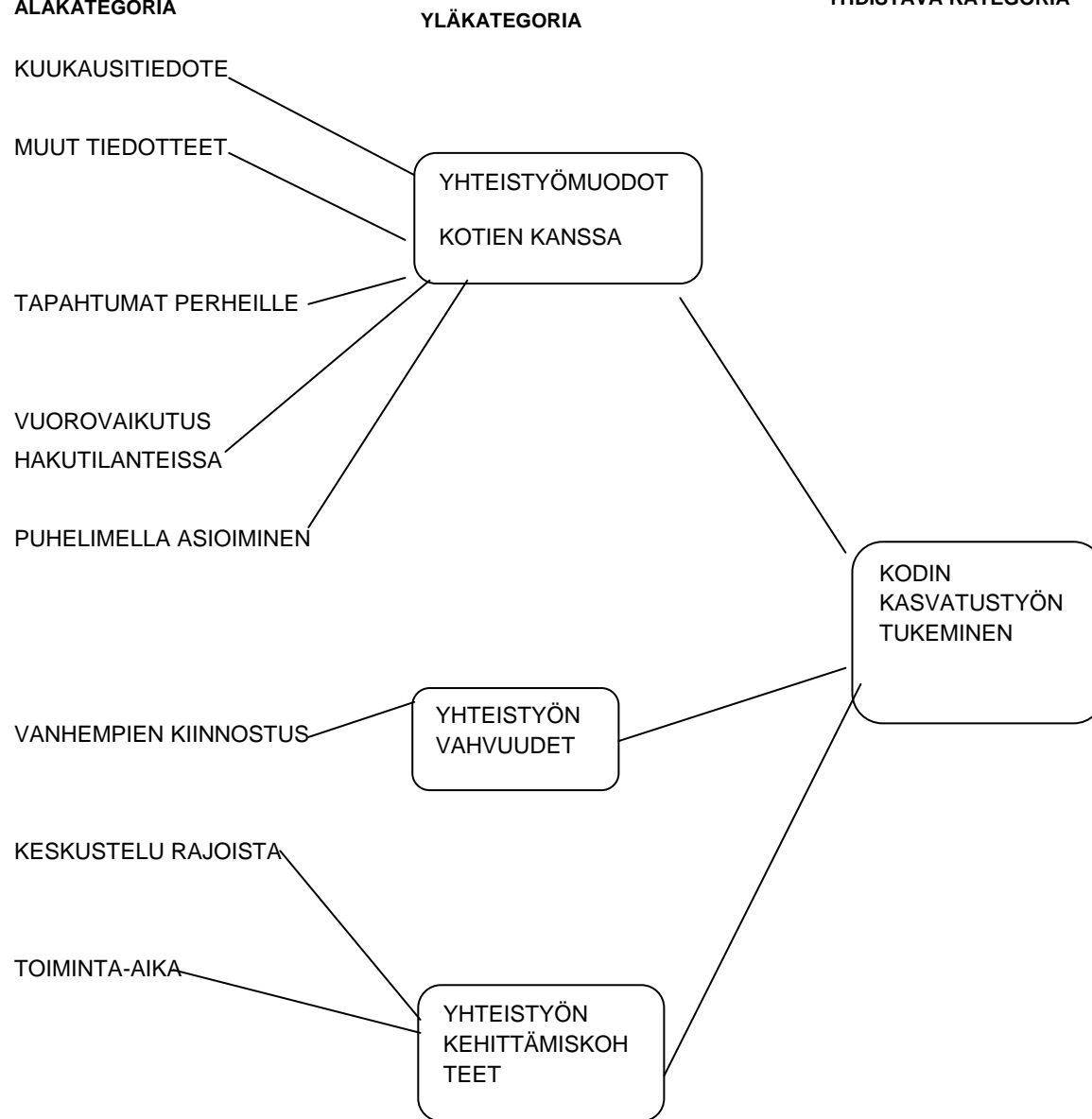
YHTEISTYÖMUODOT
KOTIEN KANSSA

YHTEISTYÖN
VAHVUUDET

YHTEISTYÖN
KEHITTÄMISKOH
TEET

YHDISTÄVÄ KATEGORIA

KODIN
KASVATUSTYÖN
TUKEMINEN

LIITE 4

ALKUPERÄISET ILMAISUT

"Ihan yleisesti tällasta kuulumisten vaihtoa"
 "ja sit mietimme sitte tämmösiä yhteisiä linjauksia että miten koulussa toimitaa ja miten täällä toimitaa"

"ja sitten puhelimitse aina kun on tarvetta.."

"tän vuoden-- aikana tässä ollaa täs muutaman kerran pidetty semmosia lyhyitä palaverei jos on tullu aihetta"

"paperilla tiedotteita mitä lapset tuo mukanaan –"

"--et me on sovittu syksyllä semmoset yhteisoppilaat joka luokalta-- useimmiten toimii että sitte sielt on tullu se tiedote tänne meille, "

"säännötki on pyritty tekemää niin et ne ei nyt sit oo sit ristiriidas koulun sääntöjen tai kodin sääntöjen kanssa"

"aika tiukasti kyl niinku katotaa se et mitä koulun tiedotteissa lukee et mitä tapahtumii niil millonki on..sit käyää kysymäs et voiaanko myö tulla mukaa ja..se on yleensä...et tervetuloa.."

"opettajat ja vanhemmat on niinku.. heränny siihe että ei tääl vaan puuhastella vaan et on täl niinku joku tarkoitus"

"Toivotaan lokeroa opettajanhuoneeseen"

PELKISTETYT ILMAISUT

Kuulumisten vaihtaminen
 Yhteisten linjojen miettiminen

Puhelimitse

Lyhyiden palavereiden pitäminen

Paperitiedotteet

Yhteisoppilaat

Sääntöjen yhdenmukaisuus

Koulun tapahtumiin osallistuminen

Toiminnan arvostaminen

Lokero opettajanhuoneeseen

ALAKATEGORIA

VUOROVAIKUTUS
 OPETTAJIEN KANSSA

PUHELIN

TIEDOTTAMINEN JA

PALAVERIT

YHTEYSOPPILAAT

SÄÄNNÖT

KOULUN TAPAHTUMAT

ARVOSTUS

OPETTAJANHUONEESEEN
 LOKERO

YLÄKATEGORIA

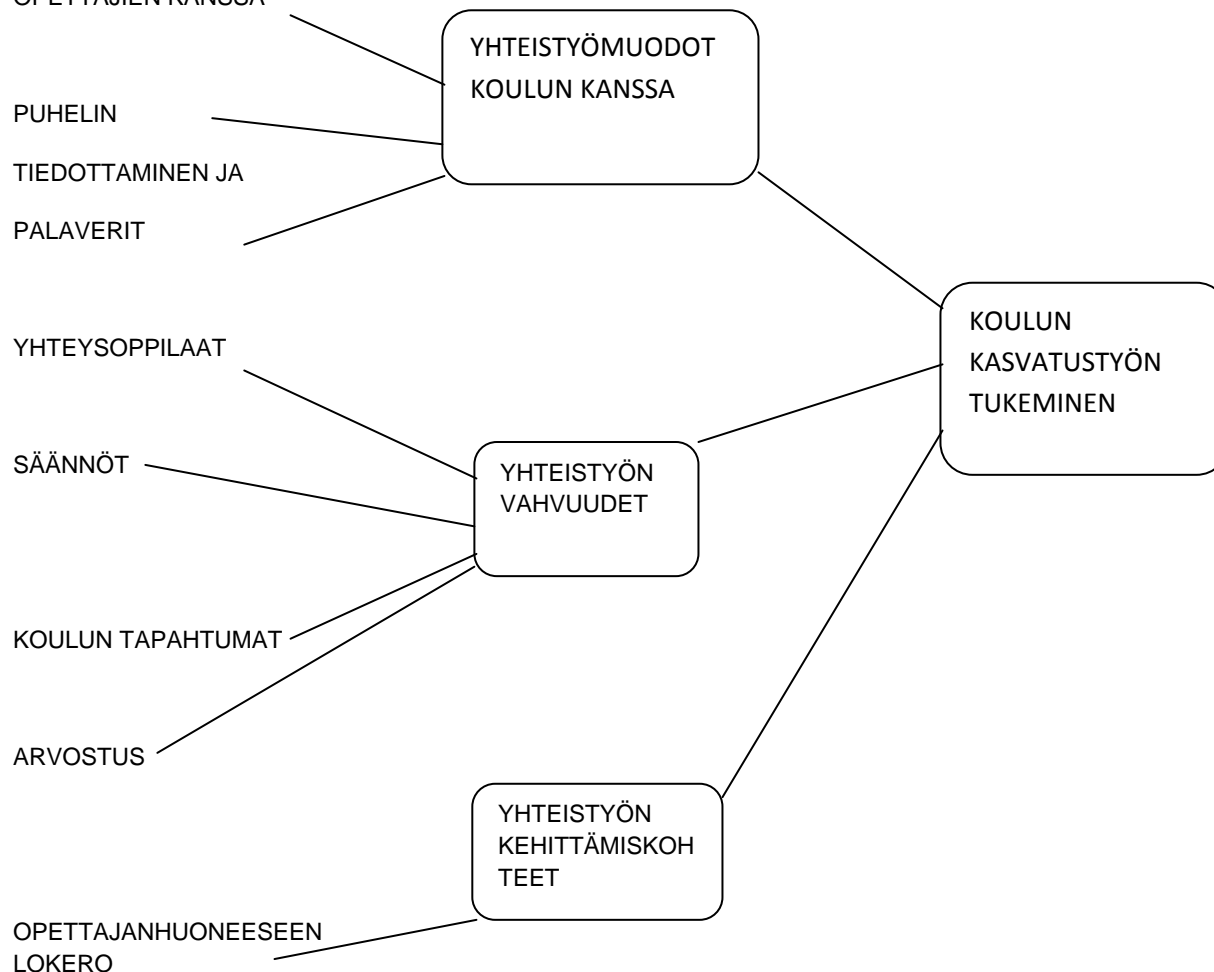
YHTEISTYÖMUODOT
 KOULUN KANSSA

YHTEISTYÖN
 VAHVUUDET

YHTEISTYÖN
 KEHITTÄMISKOH
 TEET

YHDISTÄVÄ KATEGORIA

KOULUN
 KASVATUSTYÖN
 TUKEMINEN

LIITE 5

ALKUPERÄISET ILMAISUT

"..myötäelämistä toisten kanssa.."

"riitatilanteissa pyritään siihen että lapset pystyy ratkasemaan niitä..tilanteita keskenään"

"rohkaistaan selvittämään, miltä toisen tekemä asia tuntuu.."

"puhumalla ja huumorilla"

"Jos huomataan, että lapsella on paha olo,niin ohjataan purkamaan kiukkuaan muilla tavoin"

"oma esimerkki justiinsa et ne lapset näkee että miten erilaisia tilanteita hoidetaan että...."

"Kehumalla ja kannustamalla"
"annetaan aina mielellään aina sitä positiivista palautetta aina että..et ku joku onnistuu"

"pyritään sitä toimintaa järjestämään niin et jokaiselle löytyy jotain.. ja jokaiselle löytys ne omat vahvuudet"
"yritetään siihen ite ainakin että..enemmän kaivaa niitä positiivisia asioita esiin...--pyritään niitä epäonnistumisiiki kääntää sitte voitoks"

"joka päivä syksyllä on aina se yhteinen toimintahetki.."

"sanosin et tää on ryhmänä tää ei ehkä..niinku niin tiivis --mut sitte kaikki on oikeestaa kaikkien kanssa kavereita että onnistuu se.. ryhmätoimintaki"

" sanotaa et retkillä me-henki on todella hyvä ja retkien ja tapahtumien jälkeen meil on ihan loistava me-henki..et aina sillon kun tehdään jotain tosi kivaa yhdessä niin --se korostuu se juttu.."

"Lapset puhuvat ip:ssä tehtävistä jutuista"
"Pääpaino on kuitenkin vapaalla toiminnalla, joissa pitää itse löytää ja sopia säännöt. Yhteistyökyvyt kehittyvät"
"--ne on koulussaki samassa ryhmässä ja sit seki mitä koulussa tapahtuu ni se vaikuttaa --tähän ja tää mitä täällä tapahtuu vaikuttaa myös sinne kouluu"

PELKISTETTY ILMAISUT

Myötäeläminen toisten kanssa

Lapset selvittävät osin riitoja itse

Toisen tunteiden selvittäminen

Puhuminen ja huumori

Kiukun purkamisen ohjaaminen

Ohjaajien esimerkin merkitys

Kehuminen ja kannustus

Positiivisen palautteen antaminen

Lapsen vahvuuksien löytäminen

Positiivisten asioiden etsiminen

Yhteiset toimintahetket

Ryhmän yhtenäisyys

Yhteisen tekemisen merkitys me-henkeen

Lapset puhuu ip:n jutuista

Vapaa toiminta kehittää yhteistyökykyä

Koulun vaikutus toimintaan ja päinvastoin

ALAKATEGORIA

MYÖTÄELÄMINEN

RISTIRIITATILANTEIDEN SELVITTELY

TUNTEISTA KERTOMINEN

ASIOIDEN KÄYMINEN LÄPI MYÖNTEISTEN TUNTEIDEN JA HUUMORIN KAUTTA

LAPSEN KIUUKUN TUNTEIDEN OHJAAMINEN

ESIMERKIN NÄYTTÄMINEN

KEHUMINEN

HYVÄN PALAUTTEEN ANTAMINEN

LAPSEN ARVOSTAMINEN

EPÄONNISTUMISTEN REALISOINTI

OHJAAJIEN JÄRJESTÄMÄ YHTEISTOIMINTA

RYHMÄN KIINTEYS

YHTEISTOIMINNAN MERKITYS

LASTEN JÄRJESTÄMÄ TOIMINTA JA PUHEET

VAPAAN TOIMINNAN

MERKITYS

KOULUN VAIKUTUS

YLÄKATEGORIA

TUNTEIDEN ILMAISUN JA SÄÄTELYN OHJAAMINEN

ITSETUNNON VAHVISTAMINEN

ME-HENGEN JA YHTEISTOIMINNAN VAHVISTAMINEN

YHDISTÄVÄ KATEGORIA

TUNNE-ELÄMÄN JA SOSIAALISEN KEHITYKSEN TUKEMINEN

LIITE 6

ALKUPERÄISET ILMAISUT

"Alussa luodaan yhdessä säännöt"
 "...Ja sitte niistä aina muistutetaan jos niit ei muisteta" ..
 "tosiaan lapset on hirveen hyvin tietää ne asiat ja mut ne ei välttämättä vaa muista niit siin tilanteessa.."

"Vapaata toimintaa, jossa on vastuu omasta viihtymisestä itsellä"
 "huolehtii niistä omista tavaroista"
 "pidetään huolta omista vaatteista"
 "Jos sanotaan et nyt mennään tekemään läksyjä ni ne joilla on läksyjä ni ne kans niinku ottaa sen vastuun siitä että ne menee tekee--"
 "Myös liikunta"
 "käsiä pesut"
 "välipalan syömiset et jotakin on kuitenkin välipalal syötävä"
 "kaks ensimmäistä viikkoa käydään hakemassa ne tuolta..mut sen jälkeen niin lapset tulee yksin siihen täytyy voida luottaa et ne tekee oikein..
 "varotetaan et jos leikit menee niinku liian semmoseks..--motoriikka ei välttämättä kaikilla ihan niinku oo yhtä näppärää--"
 "-- mut kyl ne niinku hirveesti rupee huolehtii sit toistenki asioist et välillä ehkä liikaaki"

-- kaikki riitatilanteet ja tai kaikki semmoset epäriitiluks luokiteltavat tilanteet ni käydään läpi niitten lasten kesken heti..
 "riitatilanteissa pyritään siihen että lapset osittain-- pystyy ratkasemaan niitä..tilanteita keskenään"

"et ite on täällä kuitenkin koko ajan se esimerkkimalli"
 "jos menee hirveen paljon..yli..
 ylikierröksille ni sitte viiden minuutin jäähy tonne..jonka jälkeen sitte vielä keskustella-- miten tilanteita hoidetaan"
 "...et jos tulee jotain kinastelu meidän aikuisten kesken ni sit ei nyt ainakaa lasten aikana tehdä."
 "-- meidän keskustella niistä niinku työporukan kans sitte heti.. jälkikätee et mitä tuli tehtyä et meniks tää oikein--."

"ei heitetä roskia tonne luontoon"
 "Askarrellaan myös kierrätysmateriaalista silloin tällöin"
 "perus..juttuja..et saako elävästä puusta katkasta oksan tai elävästä pensaasta"

PELKISTETTY ILMAISUT

Säännöt luodaan yhdessä
 Säännöistä muistutellaan

Lapset tietää säännöistä vaikei aina muista

Vastuu viihtymisestä

Omista tavaroista vastuu
 Omista vaatteista vastuu
 Läksyjen tekemisen vastuu

Vastuu liikunnasta
 Käsiä peseminen
 Välipalan syöminen

Lasten kulkeminen itseksensä

Omien rajojen tunnistaminen

Lapset huolehtivat myös toistensa asioista

Riitatilanteiden läpikäyminen heti

Lapset selvittää pieniä riitoja itse

Ohjaaja mallina

Viiden minuutin jäähy jos lapsi ylikierroksille

Ohjaajat ei riitele lasten aikana

Ohjaajat keskustelevat riitatilanteista jälkikäteen

Ei roskata

Kierrätysmateriaalista askartelu

Muistuttelu ettei saa katkoa oksia

ALALUOKKA

SÄÄNTÖJEN LAATIMISTAPA

SÄÄNTÖJEN NOUDATTAMISEN VALVOMINEN

SÄÄNTÖJEN NOUDATTAMISEN TOTEUTUMINEN

VASTUU VIIHTYMISESTÄ

VASTUU TAVAROISTA JA VAATTEISTA

VASTUU LÄKSYISTÄ

VASTUU LIKUNNASTA

VASTUU HYGIENIAAN JA RUOKAILUUN LIITTYVISSÄ ASIOISSA

VASTUU KULKEMISESTA

VASTUU OMISTA RAJOISTA

VASTUU MUISTA

OHJAAUSTAVAT RISTIRIITATILANTEIDEN HOITAMISESSA

LASTEN KESKENÄÄN SELVITTÄMÄT TILANTEET

OHJAAJEN MALLI

SEURAUKSET TILANTEISTA

OHJAAJEN RIITATILANTEIDEN SELVITTELY

OHJAAJEN TOIMET RIITATILANTEIDEN JÄLKEEN

ROSKIEN KÄSITTELY

ASKARTELU

LUONNON SUOJELU

YLÄLUOKKA

OHJAAMINEN
 PELISÄÄNTÖJEN
 NOUDATTAMISESSA

OHJAAMINEN
 VASTUUSEEN
 ITSESTÄ JA OMASTA
 HYVINVOINNISTA

OHJAAMINEN
 VASTUUSEEN OMASTA
 KÄYÖKSESTÄ
 RISTIRIITATILANTEISSA

OHJAAMINEN
 VASTUUSEEN
 LUONNOSTA

YHDISTÄVÄ KATEGORIA

EETTISEN KASVUN
 TUKEMINEN

LIITE 7

ALKUPERÄISET ILMAISUT

"no meidän tehdään sit syksyllä-- syksyn suunnitelma siinä..sit sen mukaan..me niitä suunnellaan.."

"Käytössä on toivomusvihko"

"meil on..tuolla toiveboksi.."

"Toiveita kuunnellaan"

"oli kolme viikkoo niinku lasten toiveleikkejä joita ne sai viikon ajan laittaa--.."

"sit meil on ne lasten päivät"

"ne saa semmoselle isolle paperille piirtää ne et mitkä on niitä parhaita asioita omasta mielestä ollu--"

"et nyt nyt sit ku nää lapset on enemmän samanikäisiä ni niille menee..menee niinku samat jutut"

"et leikit ja.. ja tämmöset yhteiset..jutut..ne on muuten kyllä..lähetty tekemään niin et semmosiks et niihin on kaikilla mahdollisuus osallistuu"

"enemmän se on siitä kiinni et mikä sen lapsen temperamentti on ja miten se niinko lähtee mukaa ja..ja onko sen kaverit kiinnostunu siitä..mitä mitä niinko tehdään et uskaltaaks se lähtee mukaa"

"ni mä luulen et se tulee sit siitä et ne..ne hakeutuu vähä erilaisiin leikkeihin..ja ne tekee ehkä vähä eri lailla sitten niitä--.."

"no tytöt on syksyllä heti hirveen sopeutuvaisia ja kaikki käy.. ja sääntöjä noudatetaan heti alust asti ja niinku toimittaa ryhmässä hyvin"

"tääl ei niinkö tavallaa erotu siitä että ..et minkälai..minkälainen perheen sosiaalinen tausta on tai..näin et kaikil on samanlaiset eväät tääl,"

"kaikki pyritään..pyritään ja otetaan toimintaan mukaan"

"tai mul on itellä ainakii muutama semmoi tyttö että jolle mä oon sanonu et käypäs kysymässä että..haluaks se olla iteksee tule..tulisko se teiän kans mukaa leikkiin?"

"että sitte jos yks tulee sanomaan että hän ei mahu oikeestaa leikkii ni sit mennää siihe ryhmää neuvottelemaan tän lapsen kanssa --että mitä hän vois siin leikissä tehdä"

PELKISTETTY ILMAISUT

Syksyllä tehdään suunnitelma toiminnoista

Toivomusvihko
Toiveboksi
Toiveiden kuuntelu
Viikon ajan sai laittaa toiveita laatikkoon
Lasten päivät

Lapset piirtää paperille parhaat asiat

Samanikäisille menee samat jutut

Yhteiset jutut sellaisia, että kaikki voi osallistua

Lapsen temperamentti vaikuttaa enemmän

Lapset hakeutuvat erilaisiin leikkeihin

Tytöt noudattavat nopeammin sääntöjä

Toiminnassa samanlaiset eväät kaikilla

Kaikkien huomioiminen

Lasten värvääminen

Neuvottelu leikkien rooleista

ALAKATEGORIA

OSALLISUUDEN TOTEUTUS SUUNNITTELUSSA

OSALLISUUDEN TOTEUTUS TOTEUTUKSESSA

PALAUTE OSALLISUUDESTA

IÄN MERKITYS TOIMINNASSA

IÄN HUOMIOIMINEN TOIMINNASSA

LASTEN EROT KIINNI MUUSTA KUIN SUKUPUOLESTA

SUKUPUOLTEN VÄLISET EROT NÄKYVÄT ERILAISISSA TOIMINNOISSA JA KÄYTTÖKESÄ

TOIMINTA SYRJÄYTYMISEN EHKÄISJÄNÄ

OHJAAJEN TOIMET SYRJÄYTYMISEN EHKÄISYSSÄ

LASTEN TOIMET SYRJÄYTYMISEN EHKÄISYSSÄ

OHJAAJEN TOIMET SYRJÄYTYMISEN ONGELMATAPAUKSISSA

YLÄKATEGORIA

OSALLISUUDEN EDISTÄMINEN TOIMINNASSA

TASA-ARVON LISÄÄMINEN TOIMINNASSA

SYRJÄYTYMISEN ENNALTAEHKÄISY TOIMINNASSA

YHDISTÄVÄ KATEGORIA

OSALLISUUDEN EDISTÄMINEN, TASA-ARVON LISÄÄMINEN JA SYRJÄYTYMISEN ENNALTAEHKÄISY

